

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Bakalářská práce

2021

Tereza Trajboldová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

**Reformace ústavní péče v České republice po vzoru
Slovenska (praktická bakalářská práce metodou
solutions journalism)**

Bakalářská práce

Autor práce: Tereza Trajboldová

Studijní program: Mediální a komunikační studia

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Macková, Ph.D.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 22.7.2021

Tereza Trajboldová

Bibliografický záznam

TRAJBOLDOVÁ, Tereza. *Reformace ústavní péče v České republice po vzoru Slovenska (praktická bakalářská práce metodou solutions journalism)*. Praha, 2021. 32 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra žurnalistiky. Vedoucí práce Mgr. Veronika Macková, Ph.D.

Rozsah práce: 68 661 znaků

Abstrakt

Tato bakalářská práce se praktickou formou zabývá nastupujícím žánrem solutions journalism neboli žurnalistikou zaměřenou na řešení. Práce nejdříve směr stručně představuje a popisuje jeho historii jak ve světě, tak v České republice, a následně kritéria solutions journalism prakticky využívá ve dvou článcích, týkajících se možnosti reformace ústavní péče v České republice, určených pro online zpravodajství.

Teoretická část obsahuje také základní informace o ústavní péči v České republice a o dalších formách náhradní péče v ČR a na Slovensku. Následuje popis zpracovávání praktické části a samotná praktická část, která se skládá ze stručného úvodu a dvou článků. První článek nejdříve vysvětluje problematiku kojeneckých ústavů a následně představuje již fungující alternativy fungující v České republice, tedy pěstounskou péči na přechodnou dobu. V druhém článku je představeno řešení fungující na Slovensku – forma péče nazývaná profesionální rodičovství, která je v některých ohledech české pěstounské péči podobná, ale má i svá specifika. Na Slovensku funguje už od 90. let a ze zákona jsou do této formy péče umisťované téměř všechny děti do 6 let.

Abstract

This bachelor thesis focuses on the emerging genre of Solutions Journalism. This new journalistic style is first described and then used in practice in two Solutions Journalism online articles about the possibilities of reformation of the Czech institutional care system, focusing on children up to three years of age. The first practical article describes the problems of the Czech institutional care and later showcases already working alternatives in the Czech Republic, mainly temporary foster care. The second article describes Slovakia's solution – professional parenthood. This form of care was first introduced in 1990s and the law today orders to primarily use this form of care for children up to six years of age.

Klíčová slova

Solutions journalism, žurnalistika zaměřená na řešení, ústavní péče, náhradní rodinná péče, profesionální rodičovství, rodinná péče, reformace

Keywords

Solutions journalism, institutional care, foster care, professional parenthood, family care, reformation

Title:

Reformation of Institutional Child Care in the Czech Republic Following Slovakia's Model

Poděkování

Děkuji vedoucí práce, Mgr. Veronice Mackové, Ph.D., za rozsáhlou zpětnou vazbu a cenné rady při zpracování této práce.

Obsah

Úvod	2
1 TEORETICKÁ ČÁST	4
1.1 Solutions journalism	4
1.1.1 Základní principy a pravidla solutions journalism	4
1.1.2 Vývoj solutions journalism	5
1.1.3 Organizace	8
1.1.4 Solutions journalism v České republice	9
1.2 Teoretický úvod k ústavní péči v České republice a na Slovensku	11
2 POSTUP PŘI ZPRACOVÁVÁNÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI	13
3 PRAKTICKÁ ČÁST	16
Kojenecké ústavy v Česku	16
V nevyhovujících kojeneckých ústavech jsou stále stovky dětí	17
Profesionální rodiče nahrazují na Slovensku dětské domovy, v Česku by mohli vystřídat kojenecké ústavy	23
Závěr	29
Summary	31
Použitá literatura	33
Internetové a další zdroje	34
Teze bakalářské práce	37
Seznam příloh – přepisy rozhovorů	40

Úvod

Předkládaná bakalářská práce představuje v teoretické části nastupující žánr solutions journalism neboli žurnalistiku zaměřenou na řešení. Tento novinářský směr se objevuje až v posledních desítkách let a jeho přesná definice a pravidla se teprve formují. Solutions journalism se ale v médiích prosazuje čím dál častěji a své místo si našel i v některých českých médiích, i když články s touto tematikou se objevují zatím spíše nárazově. V praktické části je potom za pomoci kritérií žurnalistiky zaměřené na řešení zpracováno téma kojeneckých ústavů v České republice. Jako řešení je zde představen institut profesionálního rodičovství, který na Slovensku nahradil ústavy v péči o děti do 6 let a mohl by sloužit jako inspirace pro Českou republiku v postupu při reformaci ústavní péče. Toto téma není často rozebíráno v médiích ani není ve středu politického zájmu většiny stran. O reformě ústavní péče se mluví již dlouho, ale zatím nenastala žádná změna. Na rozdíl o České republiky, Slovensko začalo reformaci už v 90. letech.

V první části práce je představen solutions journalism, je zde uvedena jeho stručná historie a vymezení pravidel podle organizace Solutions Journalism Network, která je stěžejním propagátorem tohoto směru a věnuje se i vzdělávání novinářů v této oblasti. Vzhledem k tomu, že tento směr je stále nový a odborná literatura o něm není dostačující, jako zdroj byly použity především informace od organizací, které se zabývají popularizací solutions journalism.

V druhé části je stručně vysvětlena současná situace v ústavní péči o děti do 3 let v České republice a na Slovensku. Hlavním zdrojem pro tuto část byly právní normy a informace od neziskových organizací zabývajících se danou problematikou.

Třetí část práce je věnovaná popisu postupu při zpracovávání praktické části, následuje praktická část. Pro praktickou část byly hlavním zdrojem hloubkové polostrukturované rozhovory, které kvůli epidemiologické situaci většinou nemohly proběhnout osobně a byly provedeny prostřednictvím videohovorů, na přání respondenta výjimečně prostřednictvím e-mailu. Další informace byly získány také ze zpráv a průzkumů vydaných příslušnými neziskovými organizacemi. Praktická část je rozdělena do tří kratších článků. První článek nejdříve představí současnou situaci v České republice a vysvětlí, proč je ústavní péče v této formě problematická. Stěžejní v tomto článku je rozhovor s bývalou pracovnící kojeneckého ústavu. Druhá část

prvního článku se věnuje především pěstounství na přechodnou dobu, které má potenciál stát se náhradou kojeneckých ústavů, ale není dostatečně podporované státem, což by měla změnit připravovaná novela zákona, která je zde také představena. Druhý článek pak detailně představuje jako existující řešení situaci na Slovensku. Od roku 2012 zde není možné děti do 6 let umisťovat do ústavní péče jako takové, ale starají se o ně tzv. profesionální rodiče, kteří jsou zaměstnanci dětských domovů. Snaha o reformaci na Slovensku začala už v 90. letech a díky vytrvalosti neziskových organizací a hrstky politiků, kteří se snažili návrh prosadit, se od té doby systém ústavní péče zásadně změnil, přestože stále není dokonalý.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Solutions journalism

Solutions journalism je, jak doslovný překlad z angličtiny napovídá, žurnalistika, která se zaměřuje na řešení. Přesněji, zabývá se „zkoumáním případů, kdy lidé, instituce a komunity pracují ve prospěch řešení nějakého problému, zkoumáním, proč by řešení mohlo fungovat, co tomu nasvědčuje a co naopak nasvědčuje tomu, že řešení fungovat nebude“¹.

1.1.1 Základní principy a pravidla solutions journalism

Solutions Journalism Network ve spolupráci s organizacemi Transitions a Ashoka v roce 2015 připravili *Basic Toolkit*, příručku, která může posloužit jako rychlokurz žurnalistiky zaměřené na řešení². Tato příručka je rozdělena do tří hlavních bloků a osmnácti podkapitol, odhadovaná délka čtení je dvě hodiny a čtenář se za tuto dobu dozví vše, co potřebuje pro porozumění žurnalistice zaměřené na řešení³. *Basic Toolkit* nejdříve fungoval v angličtině a postupně v dalších světových jazycích, v roce 2021 je jich už 17 a díky organizaci Transitions se navíc v posledních letech rozšiřuje o středo a východoevropské jazyky, například češtinu, ruštinu, polštinu, maďarštinu a další, tak, aby žurnalistika zaměřená na řešení mohla být co nejdostupnější po celém světě⁴.

Podle tohoto manuálu se Solutions journalism odlišuje od jiných novinářských žánrů především následujícími rysy:

- „do hloubky se zaměřuje na reakci na nějaký společenský problém
- detailně a smysluplně prozkoumává, jak reakce funguje

¹ CURRY, Alexander L. a Keith H. HAMMONDS. The Power of Solutions Journalism. In: *Solutions Journalism Network* [online]. 2014 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://mediaengagement.org/wp-content/uploads/2014/06/ENP_SJN-report.pdf

² NGUYEN, Ashley. Solutions Journalism Network launches free toolkit. *International Journalists' Network* [online]. 14.1.2015 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://ijnet.org/en/story/solutions-journalism-network-launches-free-toolkit>

³ Learning Lab: Basic Toolkit [online]. Solutions Journalism Network [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://learninglab.solutionsjournalism.org/en/courses/basic-toolkit/>

⁴ tamtéž

- zaměřuje se na účinnost, nikoliv jen dobré úmysly, a předkládá dostupné důkazy o výsledcích
- poskytuje nejen inspiraci, ale i porozumění užitečné pro ostatní
- rozebírá, co na daném přístupu nefunguje⁵

Solutions Journalism Network také jasně vymezuje i to, co solutions journalism není – čemu by se měl ten, kdo se chce věnovat žurnalistice zaměřené na řešení, vyhnout: Článek by neměl oslavovat žádného jednotlivce – hrdinu. Místo toho by se měl zabývat „myšlenkou, kterou tento jednatelce zosobňuje“. Solutions journalism také nenabízí „neprůstřelné řešení“ nebo „kouzelný proutek“⁶, který vše zázračně vyřeší, žádné řešení nefunguje stoprocentně. Nemělo by se nadřezovat jednomu jedinému úhlu pohledu a ostatním stranám nedat slovo, tak, aby text nepůsobil jako PR. Solutions journalism přináší informace o již existujícím řešení, neexistující řešení by měla přinášet spíše „think-tanková“ žurnalistika. Nejedná se ani o „naléhající aktivismus“. Solutions journalism by neměl být ani „poznámkou nakonec“ a „zahřátí u srdce“, mělo by se mu dostávat dostatek prostoru, aby bylo možné rozebrat „strukturální otázky“, kterými se ze své podstaty zabývat má⁷.

1.1.2 Vývoj solutions journalism

Solutions journalism vznikl jako reakce na fakt, že média v podstatě po celou dobu své historie informují s daleko větší vahou o negativních událostech. Toto má ale ve 20. století, a zvláště pak v několika posledních dekádech, za následek úpadek důvěry v média, což dokazují výzkumy důvěry v média, například společnosti Reuters⁸. Někteří novináři se ale rozhodli přispět do mediálního prostoru i pozitivnějšími přístupy a začali kromě reportování o problémech přinášet informace o možných řešeních. Nelze přesně

⁵ Úvod: Jak se pozná Solutions journalism? *Learning Lab: Basic Toolkit* [online]. Solutions Journalism Network [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://learninglab.solutionsjournalism.org/cs/courses/basic-toolkit/introduction/how-do-i-know-its-solutions-journalism>

⁶ Úvod: Jak se pozná, že NEJDE o žurnalistiku zaměřenou na řešení? *Learning Lab: Basic Toolkit* [online]. Solutions Journalism Network [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://learninglab.solutionsjournalism.org/cs/courses/basic-toolkit/introduction/how-do-i-know-its-not-solutions-journalism>

⁷ tamtéž

⁸ V roce 2019 se pokles důvěry v média v ČR podle Reuters zastavil, jinak ale dlouhodobě v ČR i ve světě klesá; NEWMAN, Nic, a kol. *Reuters institute digital news report 2019* [online] Reuters Institute for the Study of Journalism, 2019, 153 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/inline-files/DNR_2019_FINAL.pdf

určit, kdy se žurnalistika zaměřená na řešení začíná formovat úplně poprvé, ale větší rozpuk zažívá v USA až od 90. let 20. století, kdy se o tento nový žánr začíná zajímat i akademická sféra. Jedním z prvních akademických článků zabývajících se touto tematikou byl článek *The Rise of Solutions Journalism (Vzestup žurnalistiky zaměřené na řešení)*, který vyšel v *Columbia Journalism Review*, jednom z nejvýznamnějších periodik zaměřujících se na žurnalistiku, v březnu 1998⁹. Článek popisuje čím dál častější zařazování tematiky zaměřené na řešení významnými americkými médii v průběhu druhé poloviny 90. let – *The Los Angeles Times*, *The New York Times*, jeden z nejstarších amerických magazínů *The Nation* nebo televizní stanice *ABC News* a další.

„Vytvoří se zde hodnotný nový žánr, skládající se z odhodlaného reportování o zprávách, které je z velké části, ale ne tak docela, pozitivní,“ píše autorka článku Susan Beneschová. Článek ale také uvádí, že „v životě není zaručena 100% míra úspěšnosti“ a tak ani solutions journalism nemůže nabízet 100% zaručená řešení.

Již v této době se ale solutions journalism setkává i s kritikou, ve výše zmíněném článku *The Rise of Solutions Journalism* například od Howarda Kurtze z *The Washington Post*. Novináři podle něj o možných řešeních psali už dávno předtím, než se to někdo rozhodl označkovat pojmem *solutions*. Podle Kurtze a dalších kritiků SJ je pojem zavádějící, protože čtenáře může vést k myšlence, že v textu najde zázračné řešení. Může to podle něj vést k tomu, že si redakce objedná pozitivní článek na míru a redaktor jen „vybarví prázdná místa“. To potvrzuje například fakt, že v roce 1997 musel být po přibližně roce vysílání zrušen týdenní pořad *ABC News „Solutions Stories“*, který byl vysílán 2-3x týdně. Redaktoři ale brzy zjistili, že není možné několikrát do týdne přijít s kvalitní žurnalistikou zaměřenou na řešení a pořad by sklouzával spíše k anekdotám, a tzv. „zahřátí u srdce“. David Bornstein z *The New York Times* a pozdější spoluzakladatel Solutions Journalism Network dodává, že pokud píše ve prospěch něčeho, dostává se jako novinář do velmi zranitelné pozice. O šestnáct let později, opět v *Columbia Journalism Review*, Bornstein říká, že se stále setkává s tím, že si novináři myslí, že solutions journalism je pouze snaha psát pozitivní zprávy. Jde ale o to, porozumět problému, podívat se na to, jak ho lze řešit, kam investovat atd¹⁰.

⁹ BENESCH, Susan. The rise of solutions journalism. *Columbia Journalism Review* [online]. 1998, 36(6), 36-39 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=a9h&AN=397280&lang=cs&site=ehost-live&scope=site>

¹⁰ SILLESEN, Lene Bech. Good news is good business, but not a cure-all for journalism: Positive news sites are presented as the answer to news fatigue, but solutions journalism practitioners disagree. *Columbia*

Největší vrůst zájmu o solutions journalism ale pozorujeme přibližně od roku 2010, kdy významný americký deník *The New York Times* do své názorové sekce zařadil i rubriku *Fixes*, která se zaměřovala na řešení a byla inspirací i pro další světová média. Reakce čtenářů po prvním roce fungování rubriky shrnuje jeden z autorů *Fixes*, David Bornstein, jedna z nejvýraznějších osobností SJ, ve sloupku *Why Solutions Journalism Matters (Proč na žurnalistice zaměřené na řešení záleží)*¹¹. Čtenáři oceňují, že jim je nabízen realistický pohled na věc, který není nutně negativní. Zodpovědnost za řešení společenských problémů je podle nich často „přehazováno“ na volené politiky, ale lidé si neuvědomují, že demokracie začíná na lokální úrovni a často největší změnu můžou způsobit právě malé lokální komunity. Bornstein tvrdí, že novináři budou muset vždy zastávat i roli „hlídacího psa“, ale to neznamená, že by neměli kromě poukazování na problémy přinášet i pohled na jejich možná řešení, zvláště proto, že média mají opravdu velký vliv na vnímání světa jejich čtenářů/diváků. „Není to tolik o těch strašných věcech, co lidé dělají a nevidíme je, ale spíš o těch lidech, kteří dělají pozoruhodné věci, které nevidíme,“ píše v článku Bornstein¹².

V následujících letech se k fenoménu přidávají i další světová média, z neznámějších například britská *BBC* s mnoha různými rubrikami, v současnosti například podcast *People fixing the world*¹³, magazín *Politico*¹⁴ nebo *The Guardian* s rubrikou *The Upside*¹⁵.

Velkou zásluhu na popularizaci solutions journalism má také organizace Solutions Journalism Network založená v roce 2013 právě Davidem Bornsteinem

Journalism Review [online]. 29.9.2014 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://archives.cjr.org/behind_the_news/good_news_is_good_business_but.php?page=al0l

¹¹ BORNSTEIN, David. Why 'Solutions Journalism' Matters, Too. *The New York Times: The Opinionator* [online]. 20.12.2011 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://opinionator.blogs.nytimes.com/2011/12/20/why-solutions-journalism-matters-too/?ref=opinion&r=0>

¹² „... it's not so much about people doing terrible things that are hidden from view, it's about people doing remarkable things that are hidden from view.“; BORNSTEIN, David. Why 'Solutions Journalism' Matters, Too. *The New York Times: The Opinionator* [online]. 20.12.2011 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://opinionator.blogs.nytimes.com/2011/12/20/why-solutions-journalism-matters-too/?ref=opinion&r=0>

¹³ People Fixing the World Podcast. *BBC News World Service* [online]. BBC [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.co.uk/programmes/p04grdbc/episodes/downloads>

¹⁴ HOTZ, Julia. 44 News Outlets with Dedicated Solutions Journalism Sections. *The Whole Story* [online]. 31.3.2019, (<https://thewholestory.solutionsjournalism.org>) [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://thewholestory.solutionsjournalism.org/34-news-outlets-with-dedicated-solutions-journalism-sections-9ef0214a7c43>

¹⁵ The Upside. *The Guardian* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/series/the-upside>

a Tinou Rosenbergovou z *The New York Times* společně s feministickou aktivistkou a spisovatelkou Courtney Martinovou¹⁶.

V roce 2014 organizace Engaging News Project ve spolupráci se Solutions Journalism Network provedly průzkum, ve snaze dokázat efektivitu žurnalistiky zaměřené na řešení. Každý ze 755 dotazovaných dospělých Američanů dostalo přečíst jeden z šesti článků, které rozebíraly tři různá témata, přičemž jeden ze dvou článků na stejné téma vždy používal solutions journalism a druhý ne. Z průzkumu vzešlo, že dotazovaní, kteří články obsahující řešení oproti těm, kteří četli články s pouhým negativním popisem problému, mnohem častěji vypověděli, že: jim připadal článek jiný, než ty, které obvykle čtou v médiích, chtěli se o tématu dozvědět více, po přečtení měli spíše pozitivní pocity a zlepšil se i jejich pohled na daný problém, chtěli si přečíst více od autora článku a/nebo na stejné téma, měli pocit, že mohou sami k řešení problému nějak přispět, sdílet článek s přáteli, rodinou, nebo na sociálních sítích, atd¹⁷.

1.1.3 Organizace

Solutions Journalism Network je organizace založená v roce 2013 již zmiňovanými Davidem Bornsteinem, Tinou Rosenbergovou a Courtney Martinovou¹⁸.

David Bornstein se žurnalistice zaměřené na řešení věnuje v podstatě celou svou kariéru a je jedním z jejích hlavních propagátorů. Věnuje se především společenské tematice. Tina Rosenberg je americká novinářka a spisovatelka. Společně s Bornsteinem stála u zrodu úspěšné rubriky Fixes v *The New York Times*. Za svou knihu *The Haunted Land: Facing Europe's Ghosts After Communism* dostala Pulitzerovu cenu. Mimo *The New York Times* působila také v magazínech *Rolling Stone* a *New Yorker*, nebo *The Atlantic*. Courtney Martin je spisovatelkou, bloggerkou a řečnicí. Věnuje se především tematice feminismu, napsala několik knih, její další práce se objevily například v *The New York Times* nebo *The Washington Post*¹⁹.

Solutions Journalism Network se svými vlastními slovy snaží o „navrácení

¹⁶ Who We Are: Our Team. *Solutions Journalism Network* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.solutionsjournalism.org/who-we-are/team>

¹⁷ CURRY, Alexander L. a Keith H. HAMMONDS. The Power of Solutions Journalism. In: *Solutions Journalism Network* [online]. 2014 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://mediaengagement.org/wp-content/uploads/2014/06/ENP_SJN-report.pdf

¹⁸ Who We Are: Our Team. *Solutions Journalism Network* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.solutionsjournalism.org/who-we-are/team>

¹⁹ Who We Are: Our Team. *Solutions Journalism Network* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.solutionsjournalism.org/who-we-are/team>

rovnováhy zpravodajství tak, aby byli lidé každý den vystavováni textům, které jim pomohou porozumět problémům a překážkám a příběhům které poukazují na možnosti odezvy“. Organizace do velké míry vymezila žurnalistiku zaměřenou na řešení, jak ji dnes vnímáme a má velkou zásluhu na její propagaci. Organizace vymezuje jasná pravidla, jak má a nemá solutions journalism vypadat ve svém manuálu, který vytvořila v roce 2015 (viz výše).

Dále tato organizace vytvořila *Solutions Journalism Tracker*, databázi článků splňujících kritéria SJ, které mohou sloužit jako inspirace novinářům, kteří se chtějí žurnalistice zaměřené na řešení v budoucnu věnovat. Na začátku roku 2021 databáze obsahuje téměř přes jedenáct tisíc článků z 181 zemí světa v mnoha různých jazycích. Články jsou také přehledně řazeny dle témat, místa, autora atd.

Další organizací věnující se propagaci žurnalistiky zaměřené na řešení je nezisková organizace Transitions založená v roce 1999 v Praze²⁰. Organizace se orientuje především na střední a východní Evropu a za hlavní cíl si klade upevnění profesionality a nezávislosti médií v postkomunistických zemích. Transitions poskytuje studentům i novinářům z celého světa vzdělávací kurzy nebo stáže, a to především prostřednictvím projektu TOL Education. Transitions se také ale zabývá propagací solutions journalism a nabízí kurzy a workshopy zaměřené přímo na SJ.

1.1.4 Solutions journalism v České republice

Stejně jako v zahraničí, není možné určit, kdy se v České republice objevil první text zaměřený na řešení, jelikož byl tento směr definován a pojmenován poměrně nedávno. Důležitým krokem v popularizaci tohoto žánru bylo, dle bakalářské práce o solutions journalism z roku 2020 zařazení ceny za Solutions Journalism²¹ mezi Novinářské ceny udělované každý rok Nadací Open Society Fund za podpory organizace Ashoka²². Poprvé byla cena udělena v roce 2016 (za rok 2015) a prvním oceněným se stal Tomáš Lindner z týdeníku Respekt za texty týkající se uprchlické krize, které ale nabízely i pohled na možná řešení přijímání uprchlíků, které již v té době fungovalo v Německu, a to jak na institucionální a celostátní, tak i na individuální

²⁰ Činnost organizace a souvisejícího webové stránky navazuje na magazín Transitions vycházející v letech 1994-1999, který byl spoluprací především Rádia Svobodná Evropa a Nadace OSF.

²¹ V letech 2016-2019 udělována jako Zvláštní cena za Solutions Journalism, až od roku 2020 jako samostatná plnohodnotná kategorie.

²² ŽABKA, Jan, 2020. *Solutions žurnalistika v České republice*. Olomouc. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Karel Páral.

úrovni²³. O rok později se udělování Novinářských cen účastnil i David Bornstein a při té příležitosti uspořádal i první seminář zaměřený pouze na solutions journalism v Čechách²⁴. V dalších letech si cenu odnesl Daniel Prokop za *Úvod do praktické sociologie* v deníku Právo, už podruhé Tomáš Lindner, opět za text o běžencích, Petra Dlouhá z Finmagu za článek *Pomůžu ti najít slast* tým Aktuálně.cz za sérii *Nejsi sám*²⁵, a naposledy Peter Bednár z Finmagu za článek *Stavební normy. Silnice do horoucího pekla asfaltované dobrými úmysly*²⁶. Organizace Ashoka následně přišla se strategií, jak žurnalistiku zaměřenou na řešení v ČR rozšířit, která se skládala z propagace fenoménu, praktických tréninků a podpory lokální produkce²⁷.

V posledních letech se za finanční podpory organizace Transitions podařilo zrealizovat v českých médiích například sérii článků *Nejsi sám* týmu Aktuálně.cz pod vedením Nikity Poljakova zabývající se sebevraždami mužů, v časopise Reportér vyšla reportáž *Sladké plody chilské války s cukrem* autora Tomáše Nídra a Seznam Zprávy zveřejnily reportáž Kateřiny Zemanové *Destinace venkov: Škole hrozilo zavření, přežila díky neznámému „triku“*²⁸.

²³ *Novinářská cena za solutions journalism: Novinářství, které sleduje odpovědi na společenské výzvy* [online]. In: . Ashoka, 13.5.2016 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: [https://ashoka-
cee.org/czech/2016/05/13/novinarska-cena-za-solutions-journalism/](https://ashoka-cee.org/czech/2016/05/13/novinarska-cena-za-solutions-journalism/)

²⁴ *Solutions journalism - novinářství orientované na řešení si nachází místo i v Česku* [online]. In: . Ashoka, 10.7.2017 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: [https://ashoka-
cee.org/czech/2017/07/10/solutions-journalism-v-cr/](https://ashoka-cee.org/czech/2017/07/10/solutions-journalism-v-cr/)

²⁵ *Síň slávy. Nadace OSF: Novinářská cena* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: [https://www.novinarskacena.cz/
dlazdice/sin-slavy/](https://www.novinarskacena.cz/dlazdice/sin-slavy/)

²⁶ *Soutěž Novinářská cena 2020 zná své vítěze. Nadace OSF: Novinářská cena* [online]. 18.6.2020 [cit. 2021-7-19]. Dostupné z: [https://www.novinarskacena.cz/
soutez-novinarska-cena-2020-zna-sve-viteze/](https://www.novinarskacena.cz/soutez-novinarska-cena-2020-zna-sve-viteze/)

²⁷ ŽABKA, Jan, 2020. *Solutions žurnalistika v České republice*. Olomouc. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Karel Páral.

²⁸ tamtéž

1.2 Teoretický úvod k ústavní péči v České republice a na Slovensku

Česká republika je jednou z posledních zemí EU, která malé děti do kojeneckých ústavů stále umisťuje. Tato zařízení jsou přitom nevyhovující, jelikož zdejší personál není schopný při sebevětší snaze poskytnout stejnou péči, jakou je mu schopna poskytnout náhradní nebo biologická rodina²⁹.

Základními právními normami, které v České republice tuto problematiku upravují, jsou především zákon č. 94/1963 Sb. *o rodině*, zákon 109/2002 Sb. *o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*, zákon č. 372/2011 Sb. *o zdravotních službách*, zákon č. 359/1999 Sb. *o sociálně-právní ochraně dětí* a další.

V České republice v současné době funguje jak ústavní, tak náhradní rodinná péče. Ústavní péčí (v zákoně i jako ústavní výchova) se rozumí výchova vykonávaná jedním ze zařízení, která jsou k tomu zákonem způsobilá. Jedná se o diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou nebo výchovný ústav³⁰. V zákoně č. 109/2002 Sb., *o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních* je specifikováno, že je ústavní výchova se týká obvykle dětí ve věku od 3 do 18 let³¹. Děti do 3 let jsou tak odkázány na dětské domovy pro děti do 3 let a dětská centra, veřejnosti známější pod pojmem kojenecké ústavy. Tato zařízení navíc nespádají do agendy Ministerstva práce a soc. věcí ani Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, ale Ministerstva zdravotnictví. Roztříštění agendy pod tři ministerstva snahy o reformaci nebo i dílčí změny systému zásadně komplikuje.

Další formou péče mimo biologickou rodinu je náhradní rodinná péče. Ta má několik forem – adopce/osvojení, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu a poručnictví. Dítě může být také svěřeno do péče jiné blízké nebo příbuzné osoby, než biologických rodičů, pokud je pro dítě vhodným opatrovníkem³². Pěstounská

²⁹ KŘIŽANOVÁ, Lucie, ed., 2020. *Bývalé kojenecké ústavy v roce 2020: Výzkumná zpráva*. Lumos, str. 5.

Dostupné také z: https://lumos.contentfiles.net/media/assets/file/kojeneckeuustavy2020lumos_op.pdf

³⁰ *Zákon č. 109/2002 Sb., Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*, 2002. In: . Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

³¹ tamtéž

³² Svěření dítěte do péče jiné osoby. *Středisko náhradní rodinné péče* [online]. [cit. 2021-04-20].

Dostupné z: <https://www.nahradnirodina.cz/svereni-ditete-do-pecce-jine-osoby>

péče, a především pěstounská péče na přechodnou dobu se může stát hlavní alternativou kojeneckých ústavů. Pěstouni se při adekvátním školení mohou starat o děti zdravé, nemocné či zdravotně postižené i týrané. Právě o tyto skupiny dětí se nejvíce bojí odpůrci rušení kojeneckých ústavů. Podporovatelé novely a reformace ale nechtějí rušit kojenecké ústavy jako takové, chtějí pouze zrušit stálou pobytovou péči o děti v těchto zařízeních a kojenecké ústavy by byly přetransformovány na zařízení poskytující ambulantní péči výše zmíněným skupinám dětí³³. Pěstounská péče v České republice ale není dostatečně podporovaná ani financovaná. To by měla změnit připravovaná novela zákona o sociálněprávní ochraně dětí³⁴.

Na Slovensku již podobný systém funguje – děti do věku 6 let nesmí být umístovány do pobytové ústavní péče a starají se o ně tzv. profesionální rodiny. Do velké míry se tato forma péče podobá pěstounské péči na přechodnou dobu, se zásadním rozdílem, že profesionální rodiče jsou zaměstnanci dětského domova³⁵. Dle zákona musí být v současné době do profesionálních rodin umístovány děti do 6 let, v praxi jde ale i o starší děti a je snaha věkovou hranici zvýšit i v zákoně. Podobný přístup by mohl fungovat i v České republice a nahradit kojenecké ústavy, nebo alespoň sloužit jako inspirace pro zlepšení podmínek pěstounské péče, která zde již do jisté míry funguje.

³³ KŘIŽANOVÁ, Lucie, ed., 2020. *Bývalé kojenecké ústavy v roce 2020: Výzkumná zpráva*. Lumos, str. 5. Dostupné také z: https://lumos.contentfiles.net/media/assets/file/kojeneckeustavy2020lumos_op.pdf

³⁴ *Vyjádření k současné situaci novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.* [online]. In: Asociace náhradních rodin ČR, 22.1.2021 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.anrcr.cz/wp-content/uploads/2021/01/Vyjadreni-k-novele-o-SPOD-1.pdf>

³⁵ ŠUMŠALOVÁ, Sylvia, Lýdia MAROŠIOVÁ, Milada BOHOVICOVÁ a Dana ŽILINČÍKOVÁ. *Transformácia náhradnej starostlivosti o deti na Slovensku po roku 1989: Správa z kvalitatívneho výskumu s kontextovou analýzou* [online]. 2012 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/transformace-nahradni-pecce-na-slovensku-po-roce-89.pdf>

2 POSTUP PŘI ZPRACOVÁVÁNÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI

Praktická část této bakalářské práce má formu série dvou článků solutions journalism, kterým předchází stručný úvod. Oproti tezi došlo ke snížení počtu článků a zaměření se pouze na srovnání dvou hlavních alternativ kojeneckých ústavů, a to především kvůli obsáhlosti tématu. Ke zjištění, zda články splňují kritéria solutions journalism je použita tabulka níže. O solutions journalism se jedná, pokud je možné vyplnit všechny body.

PROBLÉM	ŘEŠENÍ PROBLÉMU
Snaha o zachování kojeneckých ústavů v ČR, přesto, že by děti mohly být umístovány do rodin, které jsou pro dítě prospěšnější z mnoha důvodů. Pěstounství není dostatečně financované a podporované, téma není společensky „zajímavé“. Do ústavů jsou umístovány i děti starší 3 let, aby se ústavy „udržely při životě“.	Kvalitní náhradní rodinná péče, pěstounství nebo profesionální řešení po vzoru Slovenska, které má už mnoho let zákon, který umístování dětí do 6 let do ústavů zakazuje. Děti jsou do ústavů umístovány „na papíře“, jelikož pod nějaký ústav musí spadat, reálně jsou ale v náhradní rodině, což je výhodnější jak pro vývoj dítěte, tak pro stát.
DŮKAZY	LIMITY/SLABINY
Na Slovensku děti do 6 let i starší nejsou umístovány do ústavů ve smyslu, že by tam trvale žily. Je zde kladen důraz na školení náhradních rodičů, pravidelné intervence atd. Děti nejsou v prof. rodinách déle, než je nutné a často jsou vraceny do biologické rodiny. Pro správný vývoj dítěte je, zvláště v prvních letech života, zásadní důkladná péče a navazování sociálních vazeb, které v ústavu navázat nemůže. U dětí z ústavů se často projevuje deprivace a může vést	Kam umístovat děti s vážnějším zdravotním postižením, o které se rodiče starat nezvládnou? Co s budovami a zaměstnanci po zrušení KÚ? Profesionální rodiče na Slovensku jsou zaměstnanci DD a musí čerpat dovolenou, tedy odložit dítě na několik týdnů zpět do ústavu. Jedno dítě odpovídá půl pracovního úvazku, což může být pro někoho finančně nevýhodné.

k různým poruchám. Pěstounství a profesionální rodičovství je pro stát také méně finančně náročné.	Kde sehnat dostatek pěstounů/profesionálních rodičů?
--	--

Forma je do velké míry inspirována již zmíněným projektem *Nejsi sám*, který vyšel na Aktuálně.cz a získal Novinářskou cenu za solutions journalism. Články jsou tedy určeny pro online zpravodajství, jsou proto použity hypertextové odkazy některé zdroje.

První článek je tvořen převážně popisem problému, kterým je umístování dětí do kojeneckých ústavů. Česká republika je jedním z posledních států EU, kde tento systém funguje. Do kojeneckých ústavů, které jsou dnes oficiálně přejmenovány na dětská centra a dětské domovy pro děti do 3 let, jsou navíc umístované i starší děti, popřípadě zde děti zůstávají i po překročení této věkové hranice namísto umístění do náhradní rodinné péče. Pobyt v kojeneckých ústavech může pro děti v prvních letech života znamenat vážné vývojové komplikace³⁶.

Alternativou, která již v České republice funguje, je pěstounská péče na přechodnou dobu, která je představena v druhé části prvního textu. Kvůli nízké podpoře je tato profese nezajímavá a pěstounů je nedostatek. Pěstouni na přechodnou dobu se přitom mohou postarat i o děti s lehčím zdravotním postižením³⁷. V druhém článku je také popsána připravovaná novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která usiluje o zakázání pobytu dětí mladších 3 let v kojeneckých ústavech. Tato novela ale není podporovaná sociálním výborem PS ani větší části řadových poslanců. Novelu naopak podporují a připravili poslanec Aleš Juchelka a ministr zdravotnictví Adam Vojtěch (oba za hnutí ANO)³⁸.

Ve druhém článku jsou zastoupena ostatní kritéria solutions journalism. V textu je popsána situace na Slovensku, kde již od 90. let probíhá postupná reformace náhradní péče. Děti do 6 let jsou sice umístované do ústavní péče, ta je ale vykonávaná profesionálními rodiči v domácím prostředí a děti v praxi v dětských domovech pobývají jen výjimečně, například při letních pobytech, které nahrazují letní tábory

³⁶ KŘIŽANOVÁ, Lucie, ed., 2020. *Bývalé kojenecké ústavy v roce 2020: Výzkumná zpráva*. Lumos, str. 5. Dostupné také z: https://lumos.contentfiles.net/media/assets/file/kojeneckoustavy2020lumos_op.pdf

³⁷ tamtéž

³⁸ MACHOVÁ, Martina. Další kolo boje o kojenecké ústavy. Zastánci jejich rušení získali spojení. In: *Seznam Zprávy* [online]. 17.3.2021 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/dalsi-kolo-boje-o-kojenecke-ustavy-zastanci-jejich-ruseni-ziskali-spojence-147469>

a profesionální rodiče si tak mohou vybrat dovolenou, na kterou mají nárok. Jelikož jsou profesionální rodiče zaměstnanci dětských domovů a tato profese je velmi specifická, plynou z tohoto pracovního vztahu i různé problémy, které článek také popisuje. Většina informací pro tento článek byla získána z rozhovorů s předsedou sdružení *Návrat*, Markem Roháčkem, a profesionálními rodiči.

Hlavním zdrojem praktické části jsou hloubkové polostrukturované rozhovory s osobami, které se v této oblasti dlouhodobě pohybují a/nebo s ní mají osobní zkušenosti, konkrétně například z oblasti politiky, dětské psychologie, neziskových organizací věnujících se ochraně práv dětí apod.

Vzhledem ke zdravotním rizikům a průběžným omezením volného pohybu osob v souvislosti s koronavirovou pandemií byla většina rozhovorů uskutečněna prostřednictvím videohovorů a telefonátů a doplňující otázky byly dále pokládány prostřednictvím emailu. Zlomek rozhovorů proběhl i osobně, pokud to situace dovolila.

Dále byla použita vyjádření, doporučení, stanoviska nebo příručky vydané organizacemi zabývajícími se touto oblastí, například *Střediskem náhradní rodinné péče*, slovenskou organizací *Návrat*, *Asociace náhradních rodičů ČR* a dalšími. Výjimečně byly použity i články vydané v médiích.

Co se týče „tvrdých dat“, hlavním zdrojem byly oficiální a aktuální data příslušných orgánů, především roční výkazy ÚZIS a Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny v případě Slovenska. Použita jsou také data z dokumentu vydaného organizací Lumos, která informace získávala od zařízení jednotlivě a uvádí je do kontextu, v době psaní této práce jsou ve většině případů data dostupná pouze za rok 2020, což bylo zohledněno.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

Kojenecké ústavy v Česku

Zastaralá zařízení potřebují reformu, inspirace čeká na Slovensku

V českých kojeneckých ústavech jsou stále stovky dětí, od novorozenců až po předškoláky. V zákoně byly přejmenovány na dětská centra a dětské domovy pro děti do tří let, jejich podstata ale zůstává stejná a umísťují se sem dokonce i děti starší. Menší snahy o reformaci se v průběhu let objevují, ale k větší změně vůle není. O děti se zde stará zdravotnický personál, který ale přes veškeré své snahy nemůže poskytnout péči, která by se vyrovnala rodině. Dlouhodobý pobyt v těchto zařízeních má navíc podle psychologů zásadní vliv na tvorbu vazeb dítěte, což může zpomalit celkový vývoj, fyzický i psychický.

Existují přitom vhodné alternativy, které lépe nahrazují prostředí biologické rodiny – pěstounská péče, adopce, nebo profesionální rodičovství, které funguje na Slovensku. První dvě formy péče v Čechách fungují, ale nejsou státem dostatečně podporované – pěstouni dostávají nedostatečné odměny, které sotva pokryjí náklady na dítě, pomalé soudnictví zase zdržuje trvalé osvojení dětí, kterým zbytečně utíkají dny mimo rodinu.

Slovensko své kojenecké ústavy a dětské domovy začalo reformovat už na konci 90. let a přišlo s novou formou náhradní péče. Profesionální rodičovství je podobné pěstounské péči, ale s několika zásadními rozdíly. Například, profesionální rodiče jsou zaměstnanci dětských domovů, z nichž některé dnes fungují už jen virtuálně, bez dětí. Děti do věku šesti let podle zákona nesmí být až na výjimky umístěny do dětských domovů, ale musí být svěřeny profesionálním rodičům. Neziskové organizace činné v této oblasti se navíc snaží o zvýšení této věkové hranice. Profesionální rodičovství samozřejmě není dokonalé a má i své problémy. Přesto by se mohlo stát důležitou inspirací pro české zákonodárce v reformaci stávajících kojeneckých ústavů.

Tato série článků upozorňuje na nedostatky české ústavní péče a ukazuje způsoby, jak kojenecké ústavy efektivně nahradit tak, aby byly zájmy dětí na prvním místě.

V nevyhovujících kojeneckých ústavech jsou stále stovky dětí

„Když dítě nejedlo večeři, nic dalšího už nedostalo a snídaně byla až v 8 ráno. Některé kolegyně odmítaly dávat mimo stanovenou dobu i napít. Když si batole vyhází z postýlky hračky, nikdo mu je už nedá zpět. Jsou tam v podstatě samy a trpí silným hospitalismem,“ popisuje podmínky v kojeneckém ústavu bývala sestra Jana. V České republice jsou děti do těchto zařízení stále umisťovány i přesto, že podmínky v nich jsou nevyhovující a podle psychologů mohou mít zásadní vliv na celkový vývoj člověka. Ve většině Evropy podobná zařízení pro tak malé děti nejsou, funguje zákonem stanovená věková hranice pro umisťování dětí do ústavní péče a přednost je dáována péči v rodinách.

Bývalé kojenecké ústavy (v současnosti oficiálně nazývané dětská centra a dětské domovy pro děti do 3 let) mají na českém území dlouhou tradici, první a největší vznikl v roce 1922 v pražské Krči. Jednalo se ale o především zdravotnické zařízení, které sloužilo k izolaci dětí od rodičů při epidemiích tuberkulózy, za války se sem pak umisťovali sirotci. Při ústavu fungovala i specializovaná škola pro dětské zdravotní sestry, což zaručovalo větší specializaci služeb. Vlivem komunistického režimu ale zdravotnický charakter péče ustupoval a byly do nich umisťované děti politických vězňů, mladých svobodných matek apod. Pěstounská péče v tomto období v podstatě zanikla. V kojeneckých ústavech tak byly většinou zdravé děti a tento stav trvá dodnes. „Jednou když jsem sloužila s paní ředitelkou, řekla jsem jí, že když jsem šla pracovat do kojeneckého ústavu, čekala jsem, že tam budou děti, které mají nějaký hendikep, vždyť jsme zdravotní sestry! Ona mi řekla, že tam musí být zdravé děti, protože jinak by tam nepracoval už vůbec nikdo. To je jako bych pracovala ve špitále a řekla paní doktorce, ať mi sem dá i nějaké zdravé, že nechci pořád ty nemocné, to je přece nesmysl!“ komentuje situaci Jana, která před několika lety pracovala právě v dětském centru v Praze-Krči jako sestra.

Dětí postupně ubývá, jsou ale čím dál starší

Podle [zprávy organizace Lumos](#), která se zabývá právy dětí a deinstitucionalizací péče, bylo v roce 2020 v bývalých kojeneckých ústavech celkem 559 dětí, tento počet se naštěstí dlouhodobě snižuje. Zařízení jsou určena především pro děti do 3 let. Stoupá

zde ale počet dětí ve věku 4 a více let, někde tvoří až polovinu. Nejedná se o děti, které jsou sem nově umístěné, ale o ty, které zde zůstávají i po překročení věkové hranice 3 let a nejsou přesunuty do jiného zařízení, popř. do rodinné péče. Tento přístup není podle Lumosu nezákonný, jelikož je to upraveno ve zřizovacích listinách, je ale přinejmenším nevhodný. Péče o novorozence a pětiletého předškoláka je velmi odlišná a ústavy pro to často nejsou přizpůsobeny.

Děti se sem velmi často dostávají i tzv. na smlouvu. V praxi to znamená, že zákonný zástupce uzavře smlouvu se zařízením a dítě je sem umístěno bez nutnosti informování orgánu sociálněprávní ochrany dětí (OSPOD). Nemusí tedy proběhnout jakákoliv snaha o vyřešení problému v rodině, který je důvodem pobytu v ústavu. Připravovaná novela zákona usiluje o to, aby bylo nutné před umístěním dítěte požádat o souhlas OSPOD, který by situaci vyhodnotil a zajistil pro rodinu potřebnou podporu. Dlouhodobému umístění dítěte do pobytového zařízení by se tak dalo předcházet. Tato odlehčovací služba funguje například při zařízeních v Británii a Skandinávii, kde je možné na týden nebo na několik dní dítě umístit do pobytového zařízení nebo náhradní rodiny v případě, že rodiče péči o něj nezvládají a potřebují si odpočinout. Přednost by ale měla být vždy dána péči, která co nejvíce připomíná domácí prostředí. *„Je to prostě ústav, a to odporuje dobré péči o děti,“* tvrdí Jana, stejně jako mnoho odborníků, *„není to jako doma a nikdy nebude, i kdyby ti zaměstnanci byli pozlacení. Doma máme každá 2, maximálně 3 děti. Tady jich je na jednu sestru 6 i víc“*.

Dětem chybí sociální vazby, ty jsou ale předpokladem pro celkový vývoj

Sestry se navíc střídají po dvanáctihodinových směnách a dítě si nemá šanci vytvořit základní sociální vazby, které jsou předpokladem zdravého psychického vývoje. *„Ukazuje se, že pro harmonický vývoj malého dítěte je zcela zásadní, zda si v prvních měsících a letech svého života vytvoří či nevytvoří pevné citové pouto s jednou stálou, blízkou a bezpečnou osobou, která o něj pečuje a chrání je. Toto citové pouto se stává bezpečnou základnou, ze které může začít zkoumat okolní svět a ke které se uchýlí vždy, když pocítí nejistotu nebo strach,“* vysvětluje na svých webových stránkách [Attachementové centrum ATTA](#), které se zabývá pomocí rodinám, které o děti s poruchami attachmentu pečují. Navázání takovýchto vztahů je ale při pobytu v kojeneckém ústavu nebo podobném zařízení z podstaty věci nemožné. Psycholožka Jitka Balcarová navazuje: *„Chybějící jistota láskyplného vztahu nedává prostor pro*

vytváření pocitu bezpečí a důvěry ve svět kolem. Potřeby jsou uspokojovány v rytmu, který nevychází z poptávky iniciované dítětem, nýbrž nezávisle na něm.“ Při nedostatečné citové vazbě pak dochází k opoždění vývoje intelektového, emocionálního, sociálního, morálního, motorického i řečového.

Normy se nezměnily od 50. let

O tom, že kojenecké ústavy jsou zastaralá zařízení nevyhovující potřebám dětí vypovídá i to, jak probíhá stravování. *„Když jsem si půjčovala jednoho chlapečka na víkendy, tak se jen cpal, protože tam měli každou sobotu UHO omáčku, kolikrát přesolenou, protože kuchař neuměl vařit. Když třeba dítě nejedlo večeri, tak mělo smůlu, pak už nic nedostalo a snídanež byla až v 8. Některé kolegyně odmítaly dávat mimo stanovenou dobu dětem i napít.“* Podle paní Jany se nesměl podávat ani bramborák, bramborový knedlík, obalený filet a další jídla, která bychom tříletému dítěti v rodině běžně dali, a to kvůli zastaralým normám z 50. let.

Děti jsou v zařízení v podstatě samy za sebe, nikdo zároveň nemá nic svého – oblečení ani hračky, sestry k dětem chodí také jen ve stanovenou dobu. Nefunguje ani individuální hra mezi sestrou a dítětem, jako by fungovala mezi (náhradní) matkou a dítětem – sestry sedí v koutě a jen děti dozorují, občas si jedno nebo dvě vezmou na klín. *„Bohužel funguje i to, že má dítě libivou tvářičku a má ho nějaká sestra jako oblíbené, tak to si bere na klín vždycky a věnuje se mu víc,“* dodává Jana. Kvůli podmínkám, které v kojeneckém ústavu panovaly se nakonec rozhodla odejít a stát se pěstounkou.

Nadějí jsou pěstouni, stát je ale dost nepodporuje

Právě tato forma péče je v současnosti hlavní alternativou kojeneckých ústavů v České republice. Existuje pěstounská péče dlouhodobá a na přechodnou dobu, která by neměla přesáhnout dobu jednoho roku. V praxi se tak ale často stává, především kvůli pomalým soudům. Některé kraje toto podporují, k pěstounům umisťují děti přednostně a kojenecké ústavy se pomalu vyprazdňují a reformují (například Královohradecký kraj), někde jsou ústavy naopak přeplněné (nejhorší situace je podle organizace Lumos v Ústeckém kraji).

Pěstounkou na přechodnou dobu je přes sedm let Lenka Procházková ze Středočeského

kraje, její péči prošlo už dvanáct novorozenců a kojenců. Někteří z nich „pouze“ těžce nedonošení, někteří i s těžkými zdravotními problémy. „*Každé dítě má právo na rodinu, a to i nemocné,*“ říká, zatímco monitor dechu připnutý na miminku v jejím náručí signalizuje zástavu. Stačí malé zatřepání a holčička zase dýchá. Pro normálního člověka by to byl možná šok, pro ni ale naprosto běžná situace. Většina z dětí, které měla v péči měla podobné problémy v důsledku drogové nebo alkoholové závislosti jejich matky v těhotenství.

„*Původně jsme uvažovali o adopci, takhle ale můžeme pomoci více dětem najednou*“, vysvětluje, proč se rozhodla stát pěstounkou na přechodnou dobu. Zároveň se podílí na školení žadatelů o osvojení, kde jim předává své zkušenosti a nabízí pohled ze strany pěstounů, jelikož právě od nich si často rodiče své budoucí dítě přebírají. „*Osvojitelé často v žádosti zaškrtnou, že chtějí jen zdravé dítě se světlou pletí, s jasným původem. U některých dětí ale není určen otec, u dětí z babyboxů nejde zjistit nic. A zbytečně tak spoustu dětí odepíšou.*“ Také děti, u kterých jsou evidovány zdravotní obtíže nemusí být vždy vážně nemocné, často se jedná právě o abstinenční příznaky nebo problémy spojené s nedonošením, které během několika měsíců odezní. Podobně se to dělo téměř u všech dětí, které měla Lenka Procházková v péči. Jedno z nich bylo přes měsíc v kojeneckém ústavu a bylo krmeno sondou (trubicí zavedenou přímo do žaludku) a lékaři předpokládali, že bude mít mnoho zdravotních postižení, další dítě muselo absolvovat tři náročné operace. Díky tomu, že se dostaly do pěstounské rodiny, kde se jim dostávalo čtyřicetihodinové péče a pozornosti jsou dnes obě děti v podstatě zdravé.

Za dítě v ústavu stát zaplatí až dvojnásobek, co pěstounům

Přesto, že pěstouni odvádějí náročnou práci, jsou silně podhodnoceni. Některé kraje raději financují kojenecké ústavy, přesto, že jsou méně výhodné. Asociace náhradních rodin ve svém [vyjádření](#) k novele zákona uvádí, že do pěstounské péče v ČR putuje nesrovnatelně méně financí, než do kojeneckých ústavů a podobných zařízení. Organizace odhaduje dle dostupných dat, že například provoz kojeneckého ústavu v Mostě vychází na 990 000 Kč ročně na jedno dítě, přechodné pěstounství oproti tomu na 430 000 Kč ročně, což je méně než polovina. Zásadním krokem je kromě propagace pěstounství tedy i správné přesměrování financí, což by k této profesi mohlo motivovat více lidí.

Odměna pěstouna na přechodnou dobu je 20 000 hrubého měsíčně. Odměna pro dlouhodobého pěstouna v případě, že pečuje o jedno dítě, je pouze 12 000 Kč, přičemž minimální mzda v roce 2021 je 15 200 Kč. Pěstouni nemají nárok na náhrady cestovného, náhrady za pracovní úraz nebo za poškození domácnosti při výkonu práce (jelikož dítě je součástí domácnosti a nelze se proti tomu pojistit). Veškeré vybavení pro dítě je nutné platit z dávky na potřeby dítěte, která je v případě dětí do 6 let pouze 4950 Kč měsíčně a mnoho věcí tak pěstouni doplácí ze svého.

Novela zákona je v jednání, zatím ale nemá dostatečnou podporu

Poslanecká sněmovna v současnosti projednává novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Ta si mimo jiné klade za cíl reformovat bývalé kojenecké ústavy a upřednostnit v zákoně rodinnou péči. Zásadní změnu ale brzdí fakt, že tato oblast spadá pod několik ministerstev najednou a ty mezi sebou těžko hledají kompromis. Problematika dětí a mládeže včetně běžných dětských domovů spadá pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, o azylové domy a sociální pomoc rodinám se stará Ministerstvo práce a sociálních věcí, ale kojenecké ústavy a zařízení pro zdravotně postižené jsou zdravotnická zařízení, a spadají tedy pod Ministerstvo zdravotnictví. Dále se zapojují Ministerstvo spravedlnosti a soudy (nařizují umístění dětí do ústavní péče), orgány sociálně-právní ochrany dětí, a další.

Podle aktuálního návrhu by novela reformovala dětská centra a ta by tak sloužila jen pro ambulantní péči, případně jako tzv. odlehčovací služba (děti by sem byly umístované jen na krátkou dobu v případě, že se o ně z vážných důvodů nemohou rodiče starat, pobyt dítěte by musel být předem schválen orgánem sociálně-právní ochrany dětí, dva týdny v roce by byly hrazené ze zdravotního pojištění.) Děti by byly přednostně umístované do jiných forem péče, pěstounské na přechodnou dobu nebo dlouhodobé. Pro pěstouny by se měly zvednout příspěvky a jejich péče by byla rozdělena na zprostředkovanou (dítě je přiděleno soudem) a nezprostředkovanou (většinou v případě svěřeni do péče rodinnému příslušníkovi, na vlastní žádost z důvodu citové vazby apod.). Odměna za zprostředkovanou péči by byla navázána na minimální mzdu, za nezprostředkovanou na životní minimum.

Lenka Procházková vysvětluje, proč by to pro pěstouny bylo nevýhodné: „*Toto*

rozdělení není fér, to, že se jedná o nezprostředkovanou péči automaticky neznamená, že se jedná o péči příbuzenskou a mnoho pěstounů kvůli tomu bude dostávat mnohem nižší odměnu, která je už tak mizerná.“ Spravedlivější by podle ní bylo rozdělení na příbuzenskou a nepříbuzenskou péči.

Mezi odpůrce novely patří například předsedkyně výboru pro sociální politiku Jana Pastuchová a místopředsedkyně výboru Hana Aulická Jírovcová. Ty se kojeneckých ústavů zastávají a často tvrdí, že nám je celá Evropa závidí. Vyjádření pro tento článek ale neposkytly. Hlasy pro a proti rušení ústavní péče o malé děti jsou velmi vyrovnané a sněmovna zatím žádné zásadní kroky ke kompromisu neudělala. Českou republiku tak za reformací ústavní péče čeká ještě dlouhá cesta.

Slovensko řešení našlo už v 90. letech

Slovensko, kde děti do 6 let ze zákona nesmí až na výjimky pobývat v ústavech, toto vyřešilo tak, že profesionální rodič (obdoba pěstouna na přechodnou dobu) dostává plat za svou práci a dítě k tomu dostává vlastní peníze, které pokrývají veškeré jeho potřeby. Tyto dva příspěvky jsou jasně odděleny a podle obou dotázaných profesionálních rodičů jsou dostačující. Tato forma péče se začala uvádět do praxe na konci 90. let a dnes už plně nahrazuje ústavy v péči o děti do 6 let. Profesionální rodiče jsou ale na rozdíl od pěstounů zaměstnanci dětského domova. Pěstounka Lenka Procházková v tomto ale vidí i problémy a zaměstnankyní dětského centra by se stát nechtěla: *„Nebudu přece zaměstnancem něčeho, co by se v první řadě mělo úplně zrušit. Tahle cesta reformace není správná.“* Ona i jiné pěstounky by raději byly například zaměstnanci Ministerstva práce a sociálních věcí. Přesto by Česká republika mohla ve slovenském modelu najít inspiraci a podobnou formou kojenecké ústavy zreformovat.

Profesionální rodiče nahrazují na Slovensku dětské domovy, v Česku by mohli vystřídat kojenecké ústavy

Děti do tří let v České republice jsou stále umisťovány do kojeneckých ústavů. Péče v nich je ale nevyhovující a nevyrovná se domácímu prostředí. Objevují se snahy o jejich reformaci nebo zrušení, zatím ale neúspěšně. Jednou z alternativ je profesionální rodičovství. Tato forma náhradní péče již funguje na Slovensku a spojuje výhody domácího prostředí s odborností ústavní výchovy. Děti do 6 let dle zákona musí být až na výjimky umisťované místo dětských domovů do rodin. Tento model by se tak mohl stát pro Česko inspirací.

„Když jsme si brali domů první holčičku, její maminka brečela, že jí beru dítě. Já jsem jí ale vysvětlila, že jí dceru neberu, mám čtyři vlastní děti, ale chci, aby viděla, jak funguje rodina, aby se měla dobře a aby měla šanci žít lepší život, než si její rodiče vyřeší problémy.“ Tak popisuje poslání profesionálního rodiče Ena, která se jím stala už v 90. letech. Kontaktovala ji organizace *Návrat*, se kterou již v minulosti spolupracovala a která od svého vzniku v roce 1993 tuto formu rodičovství prosazovala. *„Řekli nám, že bychom se hodili jako osvojitele. Pro nás to byl ale problém finančně, protože máme čtyři dcery a nechtěla jsem, aby nám pak vyčítaly, že máme doma další hladový krk. V Návratu nám ale řekli, že vzniká nová forma – profesionální rodičovství. Dítě v tomto případě dostane své peníze, já dostanu plat, a ještě odvedy do důchodu,“* říká Ena.

Sdružení **Návrat** má neopomenutelnou zásluhu na prosazení modelu profesionálního rodičovství na Slovensku. V roce 1994 bylo otevřeno první poradenské centrum sdružení *Návrat*, které se už od svého počátku snažilo najít dětem adekvátní péči v rodinách. Jako první v roce 1996 uvedli myšlenku profesionálního rodičovství do praxe a podílí se i na prosazování legislativních norem. Stali se první nevládní organizací akreditovanou k poskytování sociální prevence a sociálního poradenství, které dnes provozuje v šesti centrech v největších slovenských městech.

Tento druh náhradní péče je určen především u dětí, u kterých se předpokládá, že situace je dočasná – kvůli finančním nebo zdravotním problémům biologických rodičů, situaci s bydlením, případně, než jsou soudem odebrána práva a dítě může být umístěno

Jak reformace na Slovensku postupovala v zákoně:

1993 – profesionální rodičovství je zakotveno v zákoně, zatím se ale v praxi téměř neobjevuje

1997 – dětské domovy jsou přeřazeny z kompetence Ministerstva školství pod Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny
Ve stejném roce dochází ke skandálu

v dětském domově Necpaly – vychovatel zde zneužíval děti. Ministerstvo společně s neziskovými organizacemi situace využili a poprvé zde prosadili profesionální rodičovství ve větší míře

1999 – první **virtuální dětský** domov (= domov, kde děti nikdy nepobývají, nejsou zde prostory pro ubytování, pouze kanceláře a funguje „virtuálně“, pomocí profesionálních rodičů)

2009 – děti do 3 let musí být **přednostně umístěny do rodiny** místo ústavní péče

2012 – věková hranice se posouvá ze 3 na 6 let

do adopce. „*Měli jsme jednu holčičku, které zemřela matka, otec jezdil do práce do zahraniční a o ní a její bratry se starala babička. Měli jsme ji doma dva roky, ale bratři zůstali v dětském domově. Potkávali se občas, když Návrat pořádal společné akce. Dokonce jsme měli jedny Vánoce, kdy byli její bratři i otec s námi doma. Přemýšleli jsme pak o její adopci, otec si ale nakonec našel jinou práci, bydlení a partnerku, vše se urovnalo a mohli zase žít všichni spolu.*“

Dítě tedy s biologickou rodinou nemusí přerušit kontakt, naopak je často podporován a až třetina dětí se z profesionální péče vrací do své biologické rodiny zpět. V tomto ohledu je profesionální rodičovství velmi podobné pěstounské péči na přechodnou dobu, které

funguje v Česku. Zásadním rozdílem ale je, že profesionální rodič je součástí ústavní péče. Je zaměstnancem zařízení, kam je umístěno dítě, o které se stará. V praxi se dětem dostává péče v domácím prostředí, v dětském domově je umístěno jen „na papíře“.

Zásadní je věková hranice v zákoně

Od roku 2012 je zákonem stanoveno, že umístěny do rodin musí být všechny děti mladší šesti let a nesmí tak pobývat v dětských domovech, a to ani děti se zdravotním postižením. Podle Barbory Křižanové z organizace *Lumos*, která podporuje deinstitucionalizaci ústavní péče, je nastavení podobné věkové hranice zásadní a Česká republika je jedna z posledních zemí v Evropě, která ji nemá. „*Některé země to prostě nedělají a zákon na to ani nepotřebují. Samozřejmostí je to třeba ve Velké Británii,*“ říká Křižanová. Jedinou výjimkou z tohoto nařízení na Slovensku jsou početnější sourozenecké skupiny, které jsou ubytovány v prostorách dětského domova, i zde je ale snaha o co největší simulaci rodinného prostředí.

Každý dětský domov volí svůj přístup

Po překročení věkové hranice šesti let není vždy nutné, aby děti odešly do ústavní péče. *„Když jsme chodili na návštěvy do dětského domova, připoutal se tam na nás jeden chlapec. Vzali jsme si ho do péče, když mu byly čtyři roky, dnes je mu už jednadvacet a pořád se o něj staráme, i když je na internátu,“* říká Ena. V případě, že děti studují, mohou totiž v profesionálních rodinách zůstat až do věku 26 let. Záleží to ale na rozhodnutí ředitele dětského domova – může děti nechat v profesionálních rodinách, nebo zřídit výchovné skupiny až o 10 dětech. Podle Marka Roháčka, předsedy a spoluzakladatele *Návratu*, více ředitelů v současné době bohužel využívá druhou možnost, přestože *Návrat* a podobné organizace usilují o větší podporu profesionálních rodin a zvýšení věkové hranice.

Podle Marka Roháčka panují v tomto ohledu mezi jednotlivými dětskými domovy velké rozdíly, podle toho, zda profesionálnímu rodičovství ředitel věří nebo ne. O umístění do ústavní péče rozhoduje soud, stejně jako v Česku, svěřením dítěte do profesionální rodiny je ale v kompetenci právě ředitele dětského domova. *„Je poznat, když domov zaměstnává rodiče, kteří tomu rozumí a domov to považuje za dobré řešení. Rodiče i děti se mají dobře, cítí podporu a rodičů je dostatek, protože se o tom mluví i v okolí. Naopak tam, kde to nefunguje, tam jich není dostatek, protože to není podporováno, nedělají tu realizaci tak dobře, kvalitně a s porozuměním,“* tvrdí. Profesionálních rodičů i tak stále přibývá, v roce 2020 bylo na Slovensku 662 profesionálních rodin, které měly v péči celkem 1426 dětí.

Ve většině profesionálních rodin tuto profesi vykonává jeden z manželů a můžou mu být svěřeny do péče až tři děti, druhý z manželů vykonává jinou profesi. V případě, že jsou profesionální rodiče oba manželé, je to až šest dětí. Ena měla v péči na krátkou dobu tři děti, nebylo to podle ní ale ideální. Dvě z dětí brzy odešly do chráněného bydlení poskytovaného dětským domovem a zbyl jim jen chlapec, o kterého se starají do současnosti. *„Jedno dítě odpovídá půlce pracovního úvazku, ale mít jedno je nejvýhodnější, s každým dalším dítětem dostáváte méně peněz,“* říká Ena.

Profesionální rodiče prochází důkladnou přípravou i kontrolou

Zájemci, kteří se chtějí stát profesionálním rodičem, musí projít výběrem na úřadu práce, psychologickým testem a následně přípravnými kurzy. Ty zajišťují dětské domovy, úřady práce a akreditované organizace, jako je *Návrat*. Příprava zahrnuje 60 hodin odborných lekcí, které se věnují například vztahovým vazbám a jejich poruchám, psychickým deprivacím, příchodu a odchodu dítěte, ale i pracovněprávním specifikům profesionálního rodičovství. Podle Miriam Juskové, předsedkyně profesionálních rodičů na Slovensku, se navíc náročnost školení postupně zvyšuje a jsou tak víc než dostačující. Nakonec se profesionální rodiče stanou zaměstnancem některého z dětských domovů, odkud je jim následně svěřeno do péče dítě.

V profesionálních rodinách také probíhají pravidelné kontroly, některé předem ohlášené, některé ne. „*Nikdo mi ale nikdy nezasahoval do soukromí, samozřejmě by mohli, ale u dětí, které jsme měli nebyly problémy a tak to nebylo třeba,*“ říká Ena. Kontroly vykonávají samy dětské domovy. Aby nedošlo ke zneužívání přídavků na děti, profesionální rodič musí pravidelně předkládat vyúčtování, uvádí Marianna Šebová z Ústřední práce, sociálních věcí a rodiny SR.

Tato profese má ale svá zásadní specifika a problémy

Profesionální rodičovství není jednoduchou profesí a má i svá úskalí. Problémem je, že rodiče jsou zaměstnanci dětských domovů a mají běžný pracovněprávní vztah, nemůžou ale některé běžné podmínky takového vztahu splnit. Problémem je třeba čerpání dovolené. Tu by měli profesionální rodiče čerpat jako běžní zaměstnanci, v některých případech ale nechtějí nebo nemůžou. „*Neměla jsem potřebu tohle řešit, protože se dítě vždy stalo součástí naší rodiny. Takže když jsme jezdili někam na dovolenou, jezdily děti většinou s námi a nemuseli jsme je odkládat,*“ říká Ena. Někdy je kvůli dovoleným nutné děti „odložit“ na krátkou dobu do dětského domova, což je kritizováno, i když jsou za tímto účelem často pořádané letní pobyty a tábory a pobyt v domově probíhá spíše zábavnou formou. Tuto možnost Ena také několikrát využila. Naopak Miriam Jusková, která je také profesionálním rodičem, dovolenou čerpá. „*Mám nárok na 40 dní dovolené, kterou čerpám, protože u nás jsou na to podmínky. Víím ale, že ne všude je to možné, je problém děti někam dát. Jsou i rodiče, kteří dovolenou čerpat nechtějí, protože jsou na děti tolik navázaní.*“

Z tohoto plyne další problém – jak moc silný vztah může dítě a profesionální rodič navázat. Pro děti je přirozené, že se na blízkou osobu připoutá, mladší děti je začnou oslovovat mami/tati. *„Profesionální rodiče jsou často tlačeni do toho, aby byli opravdu víc profesionální – děti jim nesmí říkat mami/tati. Samozřejmě v metodikách jsou rodiče vedení, aby to nepodporovali, ale děti to začnou říkat i tak,“* tvrdí Marek Roháček a doplňuje, že není podporováno ani to, pokud si profesionální rodiče chtějí některé z dětí adoptovat na stálo, přesto, že už mají vybudovaný vztah. Obě dotazované profesionální maminky se pak shodují, že toto je problém u mladých žen, které se na svěřené dítě příliš upnou, jelikož nemají děti vlastní. Je také otázka, do jaké míry může dětský domov jako zaměstnavatel zasahovat do výkonu práce profesionálního rodiče jako zaměstnance, protože by tím zároveň zasahoval do rodinného prostředí.

Česko na změnu stále čeká, od Slovenska si ale může vzít inspiraci

I přes své nedostatky by se podobné řešení mohlo stát inspirací pro reformaci ústavní péče v České republice. Poslanec Aleš Juchelka, který je jedním z nejvýraznějších propagátorů rušení ústavní péče, by podobné řešení v Česku uvítal. *„Líbí se mi institut profesionálních rodičů se specializací na určité potřeby dítěte, takže bych takový návrh podpořil, ale je to otázka širší odborné diskuse,“* řekl. V současnosti je podle něj nejdůležitější schválení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, prosazení věkové hranice pro umístování dětí do ústavní péče a hledání nových pěstounů: *„Je potřeba začít kampaň, nejlépe v celé republice, na nábor nových pěstounů. Zaměřit se na profesionalizaci celého systému od jednotlivých pěstounů, přes OSPOD až po doprovázející organizace. Z celého systému vypíchnout jednotlivé lidské příběhy, poněvadž dítě není kolonka v tabulce. Jeden z pozměňovacích návrhů cílí na odměny pěstounům. Jejich navýšení a navázání na minimální mzdu,“* řekl Juchelka.

Například pěstounka ze Středočeského kraje, Lenka Procházková, by ale takový model v Česku viděla nerada. Stát se zaměstnancem dětského domova/centra, by nechtěla a byla by ráda, kdyby se dětská centra a dětské domovy nezachovávaly vůbec, ani jako zaměstnavatelé náhradních rodičů. Zásadní je pro ni třeba svoboda ve výběrů lékařů pro děti, které má v péči. Řešením pro Česko by tedy mohl být model, který by spojoval stávající pěstounskou péči na přechodnou dobu a obohacoval ji o výhody Slovenské formy – větší profesionalizaci, podporu, decentralizaci a stanovení věkové hranice pro umístování dětí do ústavů tak, aby co nejvíce dětí vyrůstalo ve

fungujícím rodinném prostředí.

Závěr

Tato bakalářská práce se věnovala nastupujícímu fenoménu žurnalistiky zaměřené na řešení praktickou formou. V první části práce byl tento fenomén přestaven a byla vymezena jeho pravidla a základní rysy. Stručně byl zmíněn také historický vývoj tohoto žánru, jeho historie je ale zatím jen krátká. Popsáno bylo také přijetí solutions journalism českými médii a zařazení ceny za SJ do české Novinářské ceny. Solutions journalism je alternativou k negativním zprávám a vznikl ve snaze vyvážit převážně negativně laděný mediální prostor. Nabízí vhled do problému a zároveň možná řešení, která již fungují a na popisovaný problém jsou aplikovatelná.

Další část práce se skládala ze stručného úvodu do problematiky ústavní péče v České republice a na Slovensku. Ústavní péče a zejména rozebírané kojenecké ústavy (dětské domovy pro děti do tří let) mají své příznivce i odpůrce. Psychologové, výzkumy i neziskové organizace zabývající se právy dětí se ale shodují, že ústavní péče je pro děti nevyhovující a zejména u mladších dětí může mít pobytová ústavní péče zásadní negativní vliv na psychický i celkový psychomotorický vývoj dítěte. Slovensko již od 90. let usiluje o reformu a děti do 6 let i starší jsou umisťovány přednostně do rodinné péče.

Praktická část práce se pomocí tří článků solutions journalism věnovala výše vysvětlené problematice.

První z článků se blíže věnoval problematice kojeneckých ústavů a ústavní péče jako takové. Vysvětluje, proč jsou tato zařízení pro děti nevyhovující, a to především v raném stadiu života. Stěžejní částí tohoto článku je výpověď bývalé pracovnice v kojeneckém ústavu o zdejších podmínkách.

V druhé části prvního textu je blíže představen institut pěstounství na přechodnou dobu, který v České republice funguje, ale není dostatečně podpořený státem. Text také rozebírá možné příčiny, proč zatím nedošlo ke změně systému náhradní péče (rozdělení agendy pod tři ministerstva, nedůležitost tématu pro společnost) a stručně popisuje i novelu zákona o sociálněprávní ochraně dětí, která je v době psaní této práce projednávána Poslaneckou sněmovnou. Tato novela by ve znění, v jakém je doposud předkládána, měla zajistit náhradní péči pro děti do 3 let v rodinách a zakázat pobytovou ústavní péči. Bývalé kojenecké ústavy by byly přetransformovány na zařízení poskytující především ambulantní služby nebo odlehčovací službu pro rodiny

pečující pro vážně zdravotně postižené děti.

Druhý text předkládá fungující řešení – profesionální rodičovství na Slovensku. To bylo uzákoněno už v 90. letech, i když fungovalo jen v malé míře. Od roku 2007 je ale zákonem zakázáno, aby děti do věku 3 let (od roku 2012 až do věku 6 let) pobývaly dlouhodobě v dětských domovech a je jim zajištěna péče právě ve zmíněných profesionálních rodinách. Hlavním limitem profesionálního rodičovství je fakt, že profesionální rodič je zaměstnancem dětského domova, ale tento pracovněprávní vztah je velmi specifický a problematický – například v čerpání dovolených, zásahu zaměstnavatele do výkonu práce zaměstnance apod. Tyto problémy by měl řešit zákon o profesionálním rodičovství, který je zatím jen ve stádiu příprav. Součástí textu jsou i výpovědi dvou *profesionálních maminek*, které popisují, jak probíhá příprava na profesionální rodičovství, možná úskalí tohoto povolání apod.

Toto řešení je vhodným modelem pro Českou republiku, která se o transformaci pokouší až o téměř 30 let později. Profesionální rodičovství je institut do velké míry podobný pěstounství na přechodnou dobu a na Slovensku funguje dle předkládaných argumentů poměrně dobře. K přijetí novely a změně v praxi je nutné rychlé jednání parlamentu a nalezení vhodného řešení, na kterém se co nejdříve shodnou odpůrci i zastánci rušení ústavní péče, jelikož v době psaní této práce zbývá do konce volebního období poslanců jen několik měsíců a nové složení sněmovny se bude po volbách věnovat politicky „zajímavějším“ záležitostem, než jsou děti v ústavní péči.

Summary

This thesis practically showcases the upcoming phenomenon of Solutions Journalism. In the first part of this thesis, the phenomenon is introduced, and its rules and guidelines were specified. The history of Solutions Journalism was mentioned briefly, as the history is short. The adaptation of Solutions Journalism in Czech media and the incorporation of Solutions Journalism category into the Czech journalism prize were also mentioned. Solutions Journalism is an alternative to negative news and was created in order to balance mainly negative media space. It offers insight into a problem as well as possible solutions to the problem, that already work and are applicable to said problem.

The second part of this theses consists of a brief introduction into the field of institutional child care in the Czech Republic. The institutional child care and especially the infant care centres for children under 3 years of age have both objectors and supporters. Psychologists, researchers and non-profit organizations agree, that institutional care is inconvenient and that it can affect the child's overall development, especially for infants. Slovakia on the other hand has been reforming its child care system since the 1990s and currently, children up to 6 years of age and even older are being placed in family care instead of institutions.

The practical part of this thesis focuses on the problems mentioned above in two Solutions Journalism articles.

The first article focused on why infant care centres are problematic and the institutional care as a whole. The key part in this article is an interview with formal infant care centre employee about the conditions of said centres.

In the second half of the first article, the institute of temporary foster care was introduced. This form of child care already works in the Czech Republic, especially in certain areas, however, it is not sufficiently supported and endorsed by the state. Further, the article discusses possible reasons why the reformation of infant care in the Czech Republic is taking place so slowly (dismemberment of this agenda under three ministries, low importance of this topic to the society, ...) and briefly introduces the new amendment that is being discussed by the Chamber of Deputies at the time that this thesis is being written. This amendment should ensure that children under age of 3 are

being placed into family foster care primarily and that the former infant care centres are transformed into ambulant care institutions or services for families that take care of seriously disabled children.

The second article showcased a solution that already works – Slovakia’s „professional parenthood“. This was enacted in the 1990s and since 2007, children under 3 (since 2012 under 6) years of age cannot be placed in institutional care in true sense of the word. Adequate family foster care in „professional families“ is provided instead. The main limitation to this form of care is that the professional parent is an employee of the children care centre, even though the basic of the employer-employee relationship, such as paid leave or the right of the employer to interfere with the employee’s performance of work, cannot be applied. These problems should be solved by a new law, which is currently being prepared.

Slovakia’s solution could be a good example for the Czech Republic, that is trying to reform the system 30 years after Slovakia. The professional parenthood is partly similar to temporary foster care that works in Czech Republic already and according to the evidence that is presented in the practical part, the model works well for Slovakia. The amendment mentioned earlier has to be approved by the parliament and common ground has to be found between the supporters and objectors as soon as possible, because at the time that this thesis is being written, the end of the Chamber of Deputies’ term is approaching in just a few months and it is clear that after the election, the new representation will be trying to enforce and change different topics, other than children care, that are politically more lucrative for them.

Použitá literatura

BENESCH, Susan. The rise of solutions journalism. *Columbia Journalism Review* [online]. 1998, 36(6), 36-39 [cit. 2021-4-20]. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=a9h&AN=397280&lang=cs&site=ehost-live&scope=site>

Věduna BUBLEOVÁ, Jiří KOVAŘÍK a Renata JANČÍKOVÁ, 2002. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny* [online]. In: . Středisko náhradní rodinné péče [cit. 2021-4-14]. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/fulltext/bubkov.pdf>

CURRY, Alexander L. a Keith H. HAMMONDS. The Power of Solutions Journalism. In: *Solutions Journalism Network* [online]. 2014 [cit. 2021-4-20]. Dostupné z: https://mediaengagement.org/wp-content/uploads/2014/06/ENP_SJN-report.pdf
HOTZ, Julia. 44 News Outlets with Dedicated Solutions Journalism Sections. *The Whole Story* [online]. 31.3.2019, (<https://thewholestory.solutionsjournalism.org>) [cit. 2021-4-20]. Dostupné z: <https://thewholestory.solutionsjournalism.org/34-news-outlets-with-dedicated-solutions-journalism-sections-9ef0214a7c43>

KŘIŽANOVÁ, Lucie, ed., 2020. *Bývalé kojenecké ústavy v roce 2020: Výzkumná zpráva*. Lumos, str. 5. Dostupné také z: https://lumos.contentfiles.net/media/assets/file/kojeneckeustavy2020lumos_op.pdf?

SILLESEN, Lene Bech. Good news is good business, but not a cure-all for journalism: Positive news sites are presented as the answer to news fatigue, but solutions journalism practitioners disagree. *Columbia Journalism Review* [online]. 29.9.2014 [cit. 2021-4-20]. Dostupné z: https://archives.cjr.org/behind_the_news/good_news_is_good_business_but.php?page=al01

ŠUMŠALOVÁ, Sylvia, Lýdia MAROŠIOVÁ, Milada BOHOVICOVÁ a Dana ŽILINČÍKOVÁ. *Transformácia náhradnej starostlivosti o deti na Slovensku po roku*

1989: *Správa z kvalitatívneho výskumu s kontextovou analýzou* [online]. 2012 [cit. 2021-4-5]. Dostupné z: <https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/transformace-nahradni-pece-na-slovensku-po-roce-89.pdf>

ŽABKA, Jan, 2020. *Solutions žurnalistika v České republice*. Olomouc. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Karel Páral.

Internetové a další zdroje

Ako prebieha náš tréning pre profesionálnych rodičov? *Návrat, o.z.* [online]. Návrat [cit. 2021-4-5]. Dostupné z: <https://www.navrat.sk/co-robime/priprava-na-nrs/122-ako-prebieha-nas-trening-pre-profesionalnych-rodicov>

Attachment. *Attachmentové centrum ATTA* [online]. [cit. 2021-4-5]. Dostupné z: <http://www.attachment.cz/attachment/>

BORNSTEIN, David. Why 'Solutions Journalism' Matters, Too. *The New York Times: The Opinionator* [online]. 20.12.2011 [cit. 2021-4-20]. Dostupné z: https://opinionator.blogs.nytimes.com/2011/12/20/why-solutions-journalism-matters-too/?ref=opinion&_r=0

Česku chybí pěstouni, novela by jim měla přidat aspoň 10 tisíc korun. *Česká televize* [online]. 8.1.2021 [cit. 2021-4-5]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3251524-cesku-chybi-pestouni-novela-jim-mela-pridat-aspon-10-tisic-korun>

Kojenecké ústavy do moderní země nepatří. Drahé, neefektivní a mají zničující dopady na děti. *IRozhlas* [online]. 29.3.2021 [cit. 2021-4-14]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/komentare/komentar-kojenecke-ustavy-deti-miminka-novela-zakona-ustavni-pece_2103291917_aur

MACHOVÁ, Martina. Další kolo boje o kojenecké ústavy. Zastánci jejich rušení získali spojence. In: *Seznam Zprávy* [online]. 17.3.2021 [cit. 2021-4-5]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/dalsi-kolo-boje-o-kojenecke-ustavy-zastanci->

[jejich-ruseni-ziskali-spojence-147469](#)

NGUYEN, Ashley. Solutions Journalism Network launches free toolkit. *International Journalists' Network* [online]. 14.1.2015 [cit. 2021-4-20]. Dostupné z:

<https://ijnet.org/en/story/solutions-journalism-network-launches-free-toolkit>

Novinářská cena za solutions journalism: Novinářství, které sleduje odpovědi na společenské výzvy [online]. In: . Ashoka, 13.5.2016 [cit. 2021-4-20]. Dostupné z:

<https://ashoka-cee.org/czech/2016/05/13/novinarska-cena-za-solutions-journalism/>

People Fixing the World Podcast. *BBC News World Service* [online]. BBC [cit. 2021-4-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.co.uk/programmes/p04grdbc/episodes/downloads>

Profesionálny rodič, alebo gul'atá kocka: Sprievodca profesionálnou náhradnou výchovou v rodine [online], 2000. In: . Bratislava: Návrat, o.z. [cit. 2021-4-5]. Dostupné z:

https://www.navrat.sk/data/files/publikacie/Profesionalny_rodic_alebo_gulata_kocka.pdf

Síň slávy. *Nadace OSF: Novinářská cena* [online]. [cit. 2021-4-20]. Dostupné z:

<https://www.novinarskacena.cz/dlazdice/sin-slavy/>

Solutions journalism - novinářství orientované na řešení si nachází místo i v Česku [online]. In: . Ashoka, 10.7.2017 [cit. 2021-4-20]. Dostupné z: <https://ashoka-cee.org/czech/2017/07/10/solutions-journalism-v-cr/>

Soutěž Novinářská cena 2020 zná své vítěze. *Nadace OSF: Novinářská cena* [online].

18.6.2020 [cit. 2021-7-19]. Dostupné z: <https://www.novinarskacena.cz/soutez-novinarska-cena-2020-zna-sve-viteze/>

Svěření dítěte do péče jiné osoby. *Středisko náhradní rodinné péče* [online]. [cit. 2021-4-20]. Dostupné z: <https://www.nahradnirodina.cz/svereni-ditete-do-pece-jine-osoby>

The Upside. *The Guardian* [online]. [cit. 2021-4-20]. Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/world/series/the-upside>

Úvod: Jak se pozná Solutions journalism? *Learning Lab: Basic Toolkit* [online].

Solutions Journalism Network [cit. 2021-04-20]. Dostupné z:

<https://learninglab.solutionsjournalism.org/cs/courses/basic-toolkit/introduction/how-do-i-know-its-solutions-journalism>

Úvod: Jak se pozná, že NEJDE o žurnalistiku zaměřenou na řešení? *Learning Lab:*

Basic Toolkit [online]. Solutions Journalism Network [cit. 2021-04-20]. Dostupné z:

<https://learninglab.solutionsjournalism.org/cs/courses/basic-toolkit/introduction/how-do-i-know-its-not-solutions-journalism>

Vyjádření k současné situaci novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. [online]. In: . Asociace náhradních rodin ČR, 22.1.2021 [cit. 2021-4-5]. Dostupné z:

<https://www.anrcr.cz/wp-content/uploads/2021/01/Vyjadreni-k-novele-o-SPOD-1.pdf>

Who We Are: Our Team. *Solutions Journalism Network* [online]. [cit. 2021-4-20].

Dostupné z: <https://www.solutionsjournalism.org/who-we-are/team>

Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: . ročník 2002, číslo 109.

Zákon č. 109/2002 Sb., Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, 2002. In: . Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

Teze bakalářské práce

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze praktické BAKALÁŘSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:	
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Trajboldová Tereza	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: auto;"> <p style="text-align: center;">Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd</p> <p>Došlo dne: - 7 -09- 2020 -1-</p> <p>čj: 97 Příloha</p> <p style="text-align: right; font-size: small;">Schváleno:</p> </div>
Imatrikulace ročník diplomantky/diplomanta: 2018/2019	
Studijní obor/forma studia: Žurnalistika (ZBC), prezenční	
Název praktické a teoretické části bakalářské práce v češtině: Reformace ústavní péče v České republice po vzoru Slovenska (praktická bakalářská práce metodou solutions journalism)	
Název praktické a teoretické části bakalářské práce v angličtině: Reformation of Institutional Child Care in the Czech Republic Following Slovakia's Model (Practical Bachelor Thesis Using Solutions Journalism)	
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013): (diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí) LS 2020/2021	
Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků): (fotokniha, televizní/rozhlasový dokument, esej, soubor textů etc.) Soubor textů – 3-4 článků o ústavní a náhradní rodinné péči v Česku a na Slovensku, psané formou Solutions Journalism. Hlavním cílem článků je zjistit, zda je možné reformovat náhradní rodinnou péči v ČR a zavést změny, které již fungují na Slovensku.	
Předpokládaná struktura teoretické práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):	
<p>I Teoretická část</p> <p>1 Úvod</p> <p>2 Solutions Journalism</p> <p>2.1 Vymezení pojmu solutions journalism - definice pojmu</p> <p>2.2 Počátky solutions journalismu – vznik a vývoj SJ</p> <p>2.3 Solutions journalism v Česku – stručný popis dosavadního vývoje SJ v České republice, autoři?</p> <p>2.4 Metody a zásady solutions journalismu - základní principy</p> <p>3 Náhradní rodinná péče a ústavní péče – základní vymezení pojmů týkajících se této problematiky, legislativní úprava</p> <p>4 Postup při vypracování praktické části práce – postup při získávání a zpracování informací</p> <p>II Praktická část</p>	
Druh praktické práce/předpokládaná podoba: 3-4 články psané formou Solutions Journalism. Články vysvětlí problémy ústavní a náhradní rodinné péče v České republice a jaké formy náhradní péče zde fungují. Následně bude představen slovenský model, který je možným řešením i pro české prostředí, zejména díky historické a kulturní blízkosti těchto zemí.	
Vymezení zpracovávaného materiálu: Oficiální data ministerstev a dalších orgánů činných v ochraně dětí a ústavní péči o děti; rozhovory s úředníky, se zaměstnanci dětských domovů, s pěstouny, s psychology a pediatry; právní normy upravující tuto problematiku v ČR a na Slovensku.	

Postup (metodologie v teoretické části a technika v praktické části práce) při zpracování materiálu:

Informace pro články budou získány především z oficiálních dat orgánů činných v ochraně dětí a ústavní výchově. Dalším zdrojem budou informace získané prostřednictvím rozhovorů se zástupci dotčených orgánů, dětských domovů, pěstounů, lékařů apod., a to jak z Čech, tak ze Slovenska. Pro porovnání fungování české a slovenské náhradní péče o dítě budou použity i zákony upravující tuto problematiku.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

THIER, Kathryn. *Opportunities and Challenges for Initial Implementation of Solutions Journalism Coursework* [online]. Oregon, USA, 1. 9. 2016, 3(71), 329-343 [cit. 2019-12-18]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1077695816666078>

Popisuje slabost univerzit vyučujících žurnalistiku spočívající v nedostatečném důrazu na přizpůsobování se novým technologickým metodám a nedostatku výuky předmětů vedoucích ke kritickému myšlení studentů.

MIDBERRY, Jennifer a SMITH DAHMEN, Nicole. *Visual Solutions Journalism: A Theoretical Framework, Journalism Practice*, [online] 18.11.2019, DOI: [10.1080/17512786.2019.1689371](https://doi.org/10.1080/17512786.2019.1689371). Dostupné z:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17512786.2019.1689371?needAccess=true&instName=Charles+University>

Popisuje význam žurnalistiky zaměřené na řešení i v audiovizuálních formách žurnalistiky a zejména ve fotožurnalistice. Apeluje na fotožurnalisty, aby používali při své práci lidskost a vysvětluje, proč výše zmíněnou metodu používat.

LOUGH, Kyser a MCINTYRE, Karen. *Journalists' perceptions of solutions journalism and its place in the field. Journalism and Mass Communication Quarterly*. [online]. 2018 [cit. 2019-12-18]. Dostupné z: <http://isoj.org/research/journalists-perceptions-of-solutions-journalism-and-its-place-in-the-field/>

Pomocí rozhovorů se 14 novináři článek popisuje, jak lidé reagují na sociální problémy jak v novinářském prostředí, tak mimo něj a ukazuje tak, proč je žurnalistika zaměřená na řešení tak důležitá.

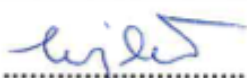
SOBEL, Meghan a Karen MCINTYRE. *Motivating news audiences: Shock them or provide them with solutions? Communication & Society* [online]. Universidad de Navarra, 2017, 30(1) [cit. 2019-12-18]. Dostupné z: <https://www.unav.edu/publicaciones/revistas/index.php/communication-and-society/article/view/35794>

Text upozorňuje na tzv. únavu médií, tedy přesycení člověka negativními zprávami a v důsledku toho ztrátou zájmu o média nebo důvěry v média. Jako možné východisko se tedy nabízí žurnalistika zaměřená na řešení, která nepopisuje negativně problémy, ale ukazuje jejich možná řešení.

MCINTYRE, Karen. *Solutions Journalism: The effects of including solution information in news stories about social problems, Journalism Practice*, 2019. 13:1, 16-34.

Jedním z důvodů nízké důvěry v média je negativita většiny zpráv. To následně vede k únavě z médií a apatii vůči tragédiím. Článek popisuje experiment, ve kterém autorka zjistila, že na tyto negativní jevy má solutions journalism pozitivní vliv. Lidé při čtení pozitivních zpráv a zpráv nabízejících řešení projevovali pozitivnější emoce. Nedošlo ale ke změně chování.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za

posledních pět let)	
ŽABKA, Jan. <i>Solutions žurnalistika v České republice</i> . Olomouc, 2020. bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Filozofická fakulta	
PORTER, Ashley Elisabeth. <i>Discovering Solutions: How are Journalists Applying Solutions Journalism to Change the Way News is Reported and What Do They Hope to Accomplish?</i> [online]. Texas, USA, 2018 [cit. 2020-01-06]. Dostupné z: https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc1404534/ . University of North Texas.	
Datum / Podpis studenta/ky	
1.9.2020

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:	
Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:	
Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:	
Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.	
Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.	
	
Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga	Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE ĎVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.
TEZE SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO OBORU.

Seznam příloh – přepisy rozhovorů

Jana, bývalá pracovnice kojeneckého ústavu v Krči, dnes pěstounka

Kolik let jste dohromady pracovala v kojeneckém ústavu?

Tři roky.

Jak byste popsala podmínky v ústavu? Myslíte, že tam děti mají dostatečnou péči?

V době, kdy jsem tam já pracovala, tak určitě ne. Pracovala jsem u batolat a tam to fungovalo v jasně daných časech. A když třeba dítě nejedlo večeři, tak snídaně byla až v 8 a mezi tím nic nedostaly. Některé kolegyně odmítaly dávat mimo stanovenou dobu dětem i napít, a to i v létě. Všechny děti musely jíst spolu, všechno je kolektivní a nikdo nemá nic svého – hračky ani oblečení. Když jedno dítě dostalo hračku, tak ostatní děti se mu jí snažily sebrat, ne aby si s ní hrály, ale jen aby mu jí schovali.

Jak probíhalo přebalování? Taky v jasně stanoveném čase?

U batolat už se nepřebalovalo, chodilo se na nočník před jídlem a po jídle. To bylo trochu individuálnější. Na kojencích se ale podle mě přebalovalo v dané časy. Je potřeba si taky uvědomit, že ty děti jsou tam v podstatě samy.

Na hlavní budově v přízemí je oddělení pro cca půlroční děti, které trpí silný hospitalismem. Ta sestra tam opravdu přijde v okamžiku, kdy jde krmit nebo když se tam hodně řve, nastrká jim do postýlky hračky, ale když si je děti vyhází, tak už jim je nikdo nedá zpět. Nebo se dají do herny, oni se tam přelézají a berou si hračky. Buď tam nikdo není nebo si sestra sedne do kouta a sedí a kouká. Ale spíš tam není. Moje maminka tam kdysi dělala sociální pracovníci a chodili tam na exkurze Dánové. Říkali jsme si, proč tam vůbec chodí? Dnes si myslím, že proto, aby si pak řekli za dveřmi: „Tak takhle ne, takhle to u nás nesmí skončit.“ Maminka je kolikrát prováděla a styděla se, protože se jí ptali, proč tam nikdo u dětí není. A pak hledala sestry, div neotvírala skříně a nelezla pod koberec, kam se nám ta sestra schovala, a ona byla venku kouřit nebo pila na sesterně kafe. Ti zaměstnanci a doktoři už to ale ani neřešili. Pak jednou přišel fotograf a povídá, že máme na sesterně asi moc pohodlná křesla, že se tam sestřičky pořád rozvalují.

Takže žádná individuální hra s dětmi, třeba s těmi batolaty, tam neexistuje?

Individuální určitě ne. Kolektivní pak ano. Naše děti třeba uměly pěkně ukázat, kde mají uši, nos, uši, pusku, protože to se všechny najednou posadily, dvanáct batolat vedle sebe, a když se čekalo třeba na jídlo, aby se udržely v klidu, hrály se takové hry. Ale určitě ne, že by si je někdo vzal k sobě. Když si to představíte v praxi, tak když už ty sestry byly ochotné být s nimi na té herně, tak si třeba dvě děti vzaly na klín, ty, které dobehly nejrychleji, a ty ostatní se tam jen tak plácaly a byly jen na dálku komandovány. Bohužel funguje i to, že má dítě líbivou tvářičku a má ho nějaká sestra oblíbená, tak to si bere na klín vždycky a věnuje se mu víc.

Jak probíhala taková normální směna? Jak dlouho trvala?

Za mě se tam sloužily 12hodinové směny. Denní a noční. Na denní tam byla staniční sestra a dvě sestry a na noční jen sestry. A ať jste jakákoliv sestra, tak to znamená, že ty děti vám tam budou brečet. Dvanáct dětí najednou prostě nezvládnete.

Takže tam bylo vždy kolem 12 dětí na 2 sestry.

Ano, pokud nikdo nebyl nemocný nebo nebyly dovolené, tak jsme tam výjimečně byly i tři na směnu, ale to byla opravdu výjimka. Navíc za mě tam ty sestry moc nechtěly být. Bývala tam jedna paní doktorka, která už tehdy chtěla ty počty [dětí na jednu sestru] zmenšovat, takže chtěla, abychom si ty děti rozdělávaly do skupinek. Takže když jsme tam byly tři, abychom každá měla 4 děti a měly jsme „individuálnější“ plán. V praxi to ale bylo tak, že já jako nekuřačka jsem si vzala čtyři děti začala jsem si s nimi hrát a vtom se otevřely dveře a mé dvě kolegyně mi daly svoje děti a šly kouřit. Takže tam naběhlo dalších 8 dětí, rozdupaly nám kostky, ty moje děti se rozeřvaly a já jsem to musela rovnat a vysvětlovat, po 15 minutách, když už se skupina dala jakž takž dohromady, tak se otevřely dveře, přišly mé dvě kolegyně, začaly si brát svoje děti, které samozřejmě začaly brečet a kolegyně řekly: „My jsme si to nevymyslely, musíte jít.“ A za hodinu se to celé opakovalo. A to byl taky důvod, proč jsem nakonec odešla, protože už jsem tohle nezvládala.

Napadá mě ještě jedna věc – zajímalo by mě věkové složení pracovníků. Za mě tam bývalo spousta mladých holek po škole, které byly sice absolventky zdravky, ale nikoliv dětské sestry, protože tento obor už byl nástavba a byly to holky, které o dětech nevěděly nic. Byla tam jedna, která si někde přečetla, že dvouleté dítě má umět to a to a pak to po nich nekompromisně vyžadovala. Přeci jen když už to byla máma tak se k dětem chovala trochu jinak. Ale když je to mladé tele, které jde do práce po mejdanu, tak to podle toho vypadá – je unavená, řve po dětech, děti pořád brečí. Lidi se kolem zastavovali, protože to bylo slyšet až ven, tak jsme jednou řekli kamarádce, která bydlela na Novodvorské a kolem chodila venčit psa, ať napíše, proč ty děti pořád tak často pláčou. Myslely jsme, že se to bude řešit, ale zametlo se to pod koberec.

V kuchyni byl jeden jogurt. Na trhu je milion a jeden jogurt, ty děti musely mít pořád dokola jeden. Jelo se tam podle nějakých norem z 50. let, které říkaly, že děti nesmí mít bramborák nebo br. knedlíky, protože se to dělá ze směsi a nesmějí to mít, nesměly mít obalený filet a další věci, které byste normálně dětem doma dali. Proto když jsem si půjčovala jednoho chlapečka na víkendy, tak se jen cpal, protože tady měli každou sobotu UHO omáčku, kolikrát přesolenou, protože kuchař neuměl vařit. Ale říkala jsem, že dokud nebude na plotě viset pět kuchařů, že tam touží pracovat, tak se nikdo snažit nebude. Ale zase jezdil mercedesem, což taky o něčem svědčí.

Schody se ale zametají odshora. Dlouho jsem myslela, že paní ředitelka Lukešová neví, co se tam děje, že se věnuje přednáškám a dalším věcem. Ale pak jsem zjistila, že ví, jen dělá, že neví. Jednou když jsem s ní sloužila a byla dobře naladěná, jsem jí řekla, že jsem tam šla pracovat do kojeneckého ústavu a čekala jsem, že tam budou děti, které

mají nějaký hendikep, vždyť jsme zdravotní sestry. Ona mi řekla, že tam musí být zdravé děti, protože jinak by tam nepracoval už vůbec nikdo. Tak jsem říkala, že to je jako bych pracovala ve špitále a řekla paní doktorce, ať mi sem dá i nějaké zdravé, že nechci pořád ty nemocné, to je přece nesmysl. Ty děti tam byly v té době všechny pokousané a poškrábané, vládl tam zákon džungle.

Na druhou stranu řeknu, že jsem slyšela, že dnes se o tu individuálnější přístup snaží. Pořád si ale myslí, že když má každá 5-6 dětí, je to moc, každá máme doma třeba 2 děti. A pořád se v těch nastavených podmínkách nedá zvládnou opravdová péče o děti. Ta sestra musí předat službu, hodinu před koncem už se vidí na odchodu. Není to jako doma a to nikdy nebude, i kdyby ti zaměstnanci byli pozlacení.

Takže podle vás je rodinná péče tou jedinou možností.

Jednoznačně. I kdyby tam byly mateřské typy a ne ty mladé holky, co tam byly se mnou, tím, že je to prostě ústav, tak to odporuje té dobré péči o děti.

Marek Roháček, spoluzakladatel a předseda neziskové organizace Návrat, která na Slovensku pomáhá náhradním rodičům

Je podle vás profese náhradního rodiče dost známá mezi veřejností a doceněná?

Počet rodičů není dostatečný, ale na druhou stranu bych řekla, že z hlediska známosti veřejnosti je na prvním místě adopce, ale hned za tím je profesionální rodičovství. Stalo se opravdu známým, opakovaně jsem slyšel příběhy, že v chudších regionech, kde je malá nabídka práce, když zvažují, co budou dělat, tak mají tři základní možnosti – půjdu dělat prodavačku v obchodě u nás ve vesnici, pojedou dělat pečovatelku do Rakouska nebo se stanu profesionálním rodičem, takže je to v takové základní nabídce práce.

Podporuje stát dostatečně profesionální rodiče a i organizace jako je Návrat? Co by se mohlo zlepšit?

Profesionální rodičovství se stalo politickým zadáním. Dostalo zelenou v zákoně i v metodikách, stále jsou ale lidé, kteří to zpochybňují a myslí si, že to není dobré řešení, a to i na pozicích ředitelů dětských domovů. Nedělají tu realizaci tak dobře, kvalitně a s porozuměním. Je poznat, když domov zaměstnává rodiče, kteří tomu rozumí a domov to považuje za dobré řešení. Ty rodiče i děti se mají dobře a cítí podporu a rodičů je dostatek, protože se o tom mluví i v okolí. Naopak tam, kde to nefunguje, tak tam jich není dostatek, a navíc je v tom utvrzuje okolí. Nás jako organizaci podporují, vždycky toho samozřejmě může být víc.

Problém je, že profesionální rodiče jsou často tlačeni do toho, aby byli opravdu víc profesionální – děti jim nesmí říkat mami/tati. Samozřejmě v těch metodikách jsou rodiče vedení, aby toto nepodporovali, ale ty děti to začnou říkat i tak, to se nedá zastavit a je to dááno za vinu rodičům. A když už vystřídají několikáté dítě a už v tom nechtějí pokračovat a chtějí si nějaké dítě nechat dlouhodobě, tak to není podporováno.

Já si ale myslím, že je to dobré řešení.

Má systém nějaké chyby? Kdybyste mohl něco na profesionálním rodičovství změnit, co by to bylo?

Řekl bych, že to není ideální, ale je to náhradní řešení. Jmenuje se to náhradní rodinná péče. Dochází tam k tomu, že ty děti z těch rodin odcházejí, což není ideální, jiné řešení ale neznám. Bylo by lepší lépe pracovat se sanací rodin v krizi, aby děti nemusely vůbec odcházet. A tam máme rezervy. Zvýšil bych věkovou hranici, bylo v plánu jí zvýšit na 10 let, já bych jí zvýšil i na 12 let, protože to je velmi formativní věk. Jsou ale i rodiny, kde jsou děti ponechané až do dospělosti. To je v kompetenci ředitele - jestli bude mít výchovné skupiny až po 10 dětech a nebo bude mít místo vychovatelů náhradní rodiče a děti mezi ně rozpustí. Je to na jeho politice a jsou ředitelé, kteří to využívají, ale je jich málo, takže s tím by se ještě dalo pracovat.

Proč si myslíte, že na Slovensku k reformě došlo a v České republice změna není na obzoru, přesto, že ještě před 30 lety jsme byli jeden stát?

Tu situaci sleduji, v 90. letech jsme se ještě chodili my učit do Čech, protože máte silnou školu psychické deprivace prof. Matějčka a spol., která je světoznámá, já to přirovnávám ke Komenskému ve školství. Já ale považuju to, že se to na Slovensku povedlo, nebylo to, že si někdo řekl „pro ty děti to bude lepší, tak to tak uděláme“, bylo to politická dohoda za Mečiara. Byla to politická dohoda nějakých dvou ministryní, kterým to tak vyhovovalo. Byl to ale takový pozitivní omyl. V 90. letech se taky udělala zásadní změna a to, že se to spojilo pod jedno ministerstvo. To je zásadní technická změna. Působím v téhle oblasti už dlouho, ale ještě jsem nezažil, že by se potkali odborníci s nějakým zjištěním, že děti potřebují toto/staří lidé potřebují toto, tak to tak uděláme, dáme to do zákona, dáme to do praxe, to jsem nezažil. U těch změn nejde o děti, jde tu o jiné věci – o peníze, o moc, o vliv, o politiku... Možná je to blbé, ale tak to je.

V jistém smyslu je to také okrajová oblast, protože v sociálním resortu je zaměstnanost a důchody jako hlavní téma a když je po volbách, první tři roky se řeší tyto oblasti a až poslední rok se řeší zbytek, to je skoro pravidlo. Lidi ale neví, co s tím můžou udělat, potřebovali by to víc „user-friendly“. Vzít si děti, fuj, to je komplikované, ale neví, že můžu pomoci rodině, která to už udělala nebo že můžu odlehčit rodině spolužáka mého dítěte, který něco nezvládá a vzít ho na odpoledne učit se k nám domů atd. Je to v těchto malých krocích.

Ena Melnová, profesionální maminka na Slovensku

Jak jste se k profesionálnímu rodičovství?

Byli jsme kontaktováni z Návratu, že bychom se hodili jako rodiče na adopci, protože už nás znali. Máme ale svoje čtyři dcery. Pro nás to ale byla otázka finančně, to, co dělím teď na čtyři budu dělit na pět a ony mi to pak budou vyčítat, že máme doma další hladový krk. A oni nám řekli, že vzniká nová forma péče, že se bude transformovat dětský domov v Nepochech při Martine. On už mezitím prošel první fází a bylo tam už

dost profesionálních rodičů. Znamenalo to teda v podstatě, že já dostanu plat, dítě dostane svoje peníze, a ještě mi půjdou i odvody do důchodu. My jsme do toho šli, že budeme brát děti, které nebyly právně volné, takže děti z domova, u kterých rodiče neprojevují zájem nebo jen málo a nemůžou jít do adopce. Návrat se o nás staral, měli jsme školení, pak víkendové pobyty, pak jsme se seznamovali s dětmi z domova a pak jsme dostali děti. Tak to fungovalo tehdy, ale dnes to funguje trochu jinak a některé děti u nás byly i dlouhodobě. Tak to je většinou, ale u nás se spíš ty děti střídaly.

Jak dlouho u Vás tedy ty děti bývaly?

Nejdřív jsme dostali holčičku, která u nás byla půl roku. Když jsem si pro ni přišla do dětského domova, tak si akorát se sociální pracovnící volala její maminka, která měla v tom domově ještě dva chlapce a tu holčičku a ona hrozně brečela, že jí beru dítě. Tehdy jsem pochopila, že by bylo dobré s těmi rodiči trochu pracovat, když jim odejde dítě do dětského domova, často je to pomoc. Zachytila jsem ten hovor a řekla jsem jí, že jí neberu dceru, mám svoje čtyři dcery. Ale chci, aby viděla, jak to může vypadat, jak vypadá rodina a aby měla šanci na lepší život, než si její máma zařídí bydlení, protože byla v té době na ulici. A řekla jsem jí, že se s ní může normálně vídat, což tak i bylo. Po půl roce si přes nějakou charitu zařídila byt a všechny tři děti si vzala zpět k sobě. Pak mi ale asi za dva roky volala ta máma a prosila mě, abych si je zase vzala, že zas nemá kde bydlet. Ale sociální pracovníce mě varovala, ať to nedělám, takže dnes nevím, kde je.

Potom jsme měli další holčičku, která u nás byla dva roky. Žila s bratry, maminka jim umřela a otec jezdil do práce do zahraničí a nechával je doma samotné. A to bylo zvláštní, protože chlapci zůstali v domově, netroufla jsem si vzít víc dětí najednou, a otec je navštěvoval. Zapadla u nás dobře a když Návrat dělal nějaká setkání, tak jsme tam šli, aby se viděla s bratry. Dokonce jsme měli jedny Vánoce, kdy u nás byl i její otec a bratři, to hodně změnilo můj pohled na Vánoce jako rodinné svátky. Otec si našel známost, taky bydlení a vzal si děti k sobě a vyřešilo se to.

Pak byl u nás desetiletý chlapec, který žil s matkou a ta si našla přítele a čekala s ním dítě a on na ni byl velmi navázaný. Byl u nás rok a pak šel taky zpět. Pak se k nám dostala holčička, které umřela babička, která se o ni starala a spolu tu byli měsíc, jinak jsme měli vždy jedno dítě. A tak se houpali na houpačce a on mi říkal této, protože měl mámu a věděl, že u nás byl jen na chvíli. A on povídá, takhle bych jednou chtěl žít. Vyprávěl, jak jeho mámu nějaký chlap tahal po schodech za vlasy a on si uvědomil, že tak to nemá vypadat.

Pak jsme měli tu holčičku, a s tou byly velké problémy. Ta u nás ale byla do dospělosti. Žili jsme pod Tatrami a stěhovali jsme se do Bratislavy, a tak jsme se stěhovali všichni.

Pak jsme se v domově potkali s takovým malým chlapcem, kterému byly 4 roky a on se nějak připoutal, tak jsme si ho vzali. Už je mu jednadvacet let, ale pořád je u nás. Neměli místo v tom domově, odkud byla ta holčička, takže jsem byla najednou zaměstnaná ve dvou domovech.

Pak jak jsme bydleli v Bratislavě, tak mi volali, že se tam vrátil chlapec, kterého jsme kdysi potkali a bylo mu 17 a moc chtěl jít do rodiny, tak jsme si ho na chvíli vzali, i když to nebylo moc dobré. Tak to jsme měli chvíli tři děti najednou. Pak přešli do dětského domova, kde měl být i domov důchodců, ale ten tam nakonec nebyl a používali to jako bydlení pro mladé. Dvě z těch dětí odešly, tak si vyzkoušeli život, ale

pod ochranou.

Zbýl nám jen ten jeden a ten je v domově v Bánské Bystrici, ale to je jen virtuální domov, mají jen kanceláře a všechny děti jsou v rodinách. Teď je na konzervatoři.

Nikdy jsme neřešili, jestli bylo dítě světlé nebo tmavé, holka nebo kluk. Brali jsme prostě případy, co bylo potřeba řešit.

Jak funguje ten pracovněprávní vztah mezi Vámi a domovem?

Já jsem zaměstnanec dětského domova. Jedno dítě je půl úvazku. Když je jeden z manželů zaměstnanec, tak může mít tři děti a když oba, tak i šest. Nejvýhodnější je ale mít jen jedno, to máte plat a všechny příspěvky a pak už je to méně a méně.

A čerpáte tedy dovolenou? Není to problém?

My jsme s tím problém neměli. Ty děti u nás byly docela dlouho a za tu dobu se staly součástí rodiny. Takže když jsme jeli na dovolenou, jeli s námi. Ale ano, je to problém a mnoho rodičů to řeší. Někdy domovy dělali to, že uspořádali takové pobyty, kam děti jeli a já jsem si napsala dovolenou. Ale někdy je odkládat nechtějí a u virtuálních domovů to ani nejde. Může se ale dát do jiné rodiny. Problém je to hlavně tam, kde je víc dětí. Ale to je pochopitelné, když máte 3-4 děti, tak řešíte víc i ty finance. My jsme to vzali tak, že dostávám na to dítě peníze a nemusím je brát svým dětem, takže jsme to neřešili. Ale to, že to někdo řeší, je v pořádku.

Vnímáte ohledně profesionálního rodičovství ještě nějaký problém?

Hlavně by se mělo víc pracovat s rodiči při předávání dětí. U té jedné holčičky to bylo tak, že nejdřív brečela ta její maminka, pak šla od nás a brečela ta holčička, že jí skončil normál a mezitím vám dávají další dítě, kterého otec taky brečí. A vy jste v tom utopená. A to střídání miminek, na které se navázete, tak to di nezvládnou představit a myslím, že nejvíc náročné je to pro ženy, které ještě nemají svoje děti a navážou se na ně. Není to prostě pro každého. Často si pak chtějí to dítě osvojit, ale nepodporuje se to, jsou z toho pak problémy.

Byly u Vás nějaké kontroly?

Nikdy nás nekontrolovali tak, že by nám otvíraly skříně, ale asi by mohli a někde je to asi potřeba. I ohledně peněz. Ale naše děti byly už velké a ohlídalý si, že dostanou svoje peníze.

Lenka Procházková, pěstounka ze Středočeského kraje

Proč jste se rozhodla dělat právě přechodnou pěstounskou péči?

Rozhodli jsme se celá rodina. Měli jsme vážně nemocnou dceru, tak jsme se rozhodli, že když to dobře dopadne, nějak to osudu vrátíme. No a dopadlo to dobře. Zvažovali jsme osvojení nebo dlouhodobou pěstounskou péči, ale to bychom pomohli jen jednomu dítěti. Potom se objevila možnost přechodné pěstounské péče. A tak jsme zvolili tuhle možnost, kde pomáháme víc dětem.

Jak se vyrovnáváte s tím, že po čase musí jít dítě od vás pryč?

Já sama sobě říkám, že ani svoje vlastní děti nevlastním a беру to tak, že tu to dítě

nebude moc dlouho už od začátku. Ani tolik mi to nevádí, když jde dítě do osvojení, do rodiny, která na něj dlouho čeká a těší se. Problém ale je, když se dítě vrací do biologické rodiny, kde podmínky nejsou úplně v pořádku. Člověk si musí uvědomit, že sice dítě žije u svých biologických rodičů, ale do jaké míry je tohle důležité pro vývoj dítěte? Na dítě to má velký vliv – pokud je v rodině narkoman nebo násilník, je možné, že z dítěte vyroste něco podobného, když vidí, že je to u rodičů normální. Je to pořád dokola. A systém si tak vychovává další „zákazníky“.

Mluví se o této problematice ve společnosti dost?

V té části společnosti, kde já se pohybuji, se o tom mluví dost, ale jinak je to na okraji zájmů, protože to není úplně výnosná činnost. Spousta lidí si myslí, že nevádí, když dítě třeba i rok nebo dva čeká v kojeneckém ústavu. Mají pocit, že tyhle děti potřebují jen nakrmit, spát a přebalit, ale potřebují i tu „citovou nadstavbu“, kterou mu sestry v kojeneckém ústavu nejsou schopné dát. Česká republika je jedna z posledních zemí v Evropě, která to tak má.

Jak by se podle Vás mohla situace změnit?

Musela by o tom rozhodnout přímo vláda. Tahle problematika spadá pod tři ministerstva. Kojenecké ústavy pod Ministerstvo zdravotnictví, ale pěstounská péče a situace v rodinách pod Ministerstvo práce a sociálních věcí. A pak samozřejmě Ministerstvo školství. A bohužel součinnost těchto ministerstev není tak dobrá, aby se něco změnilo. A obyčejným lidem je to většinou jedno. Není to ani úplně věc peněz, protože na pomoc ohroženým dětem jde z rozpočtu peněz dost, jen většina bohužel na kojenecké ústavy, které si lidé myslí, že potřebujeme.

Je to celé systémově špatně a panuje tam i mnoho předsudků. Na přípravných kurzech bylo jednomu páru, který si od nás osvojoval chlapečka řečeno, že pokud je romské dítě umístěno do bílé rodiny, tak zesvětlá. Ale nemůžeme odpírat dětem péči, jen proto, jako mají barvu pleti nebo dokonce protože mají zdravotní problémy. Za to ty děti nemůžou.

Na Slovensku se profesionální rodiče starají i o děti s těžšími formami zdravotního postižení. V Česku se tomu pěstouni často brání, o tuto skupinu dětí se ale odpůrci rušení KÚ bojí nejvíc...

Ano, každé dítě má právo na rodinu, i když je nemocné. Pro nás to nebyl problém, ale někteří pěstouni si na to nevěří, což je i pochopitelné. Měli jsme hodně dětí se zdravotními problémy, hlavně kvůli tomu, že biologické matky v těhotenství pily alkohol, kouřily, nebo dokonce braly drogy. Přesně takové děti by ale měly být alespoň u pěstounů, když ne v biologické nebo adoptivní rodině a mít 24hodinovou péči. Samozřejmě musí být nějaká ústavní péče, většinou jsou problém hodně velké sourozenecké skupiny nebo hodně vážně zdravotně postižené děti, o které by se v rodině nezvládli postarat.

Škoda je, že spousta žadatelů si v žádosti zaškrtnou, že chce jen zdravé dítě a jen s jistým původem, se světlou pletí. U některých dětí ale není znám otec, u dětí z babyboxu nejde

zjistit nic. A zbytečně tak spoustu dětí odepíšu a není o ně zájem.

Pro děti je přitom každý den mimo rodinu zásadní, potřebují neustálou péči, a hlavně sociální podněty, aby na ně někdo mluvil, hrál si s nimi, aby se na někoho mohly navázat. Často udělá i trochu péče navíc velký rozdíl.

Pokud by bylo zavedeno profesionální rodičovství tady, byla byste pro?

Já osobně určitě ne. Nechtěla bych být zaměstnancem dětského centra. Nebudu přece zaměstnanec něčeho, co by se mělo v první řadě združit. Tahle cesta mi nepřijde správná. Co jsem se bavila s jinými pěstovkami, tak by radši byly zaměstnankyně MPSV, ale ani to by nebylo úplně ideální. V návrhu novely bylo taky třeba to, že by v dětském centru byli lékaři, ke kterým by se dojíždělo. Pro mě je ale důležité si vybírat pro děti doktory, kterým věřím. Další problém v novele je to, že chtějí rozdělit zprostředkovanou a nezprostředkovanou péči. To by ale nebylo fér, protože to, že se jedná o nezprostředkovanou neznamená, že se jedná o péči příbuzenskou a mnoho pěstounů kvůli tomu bude zbytečně dostávat mnohem nižší odměnu, která už je tak mizerná.

Miriam Jusková, profesionální maminka na Slovensku a předsedkyně profesionálních rodičů

Rozhovor proběhl prostřednictvím e-mailu.

Jak jste se k profesionálnímu rodičovství dostala?

V průběhu studia sociální práce jsem byla na praxi v dětském domově a potom jsem zjistila, že existuje zaměstnání profesionálního rodiče. Udělala jsem si přípravu na úřadě práce a dnes už pracuji jako profesionální rodič 10 let.

Jakou věkovou skupinu dětí jste měla v péči a kolik dětí najednou?

U nás byly jen děti přibližně od narození do 6 let, vždy dvě najednou a dohromady za 10 let to bylo 7 dětí.

Je povolání profesionálního rodiče dost oceňované státem a společností?

Ne, profesionální rodiče rozhodně nejsou docenění ani společností ani státem.

Jsou v systému profesionálního rodičovství nějaké zásadní chyby?

Ano, chyb je ještě dost, proto pracujeme na zákoně o profesionálním rodičovství. Například pracovní doba 24h? Kdy můžu mít volno? Co když budu mít pracovní úraz?

Školí se profesionální rodiče dostatečně?

Ano, školení jsou dostatečné, průběžně se doplňují a jsou, řekla bych, čím dál těžší.

Čerpáte nějak dovolenou?

Ano, mám nárok na 4é dny dovolené, kterou čerpám, ale je proto, že jsou na to u nás podmínky (děti si vezme kolegyně, která dělá profesionálního rodiče jen v době dovolených). Víím ale, že ne všude to jde a je problém děti někam dát a nebo jsou i

profesionální rodiče, kteří dovolenou čerpat nechtějí, protože jsou tolik na děti navázáni.

MUDr. Jaroslava Lukešová, ředitelka dětského centra při FTN v Praze-Krči

Rozhovor proběhl na žádost ředitelky pouze prostřednictvím e-mailu.

1. Jaké zásadní změny v ústavní péči o děti do 3 let vnímáte za posledních 20 let?

Dětské domovy, resp. dětská centra pro děti do 3 let věku prochází od roku 2012 postupnou transformací služeb. V posledních letech pečují zejm. o děti týrané, zneužívané, děti za hranicí chudoby a také o děti nemocných rodičů (nejčastěji se jedná o psychiatrické onemocnění) nebo o děti, jejichž rodiče vedou pro děti ohrožující a s potřebnou péčí, která by reflektovala potřeby dětí, neslučitelný způsob života (drogy, alkohol). Významnou cílovou skupinou jsou také děti s vážným zdravotním znevýhodněním, u kterých zařízení často úzce spolupracuje s rodiči i širší rodinou.

2. Jaké změny se snaží uplatňovat Vaše zařízení? Snižujete počet dětí na jednu sestru/ošetřovatelku a o kolik?

V rámci transformace postupně došlo k rozšíření nabízených služeb, aktuálně nabízíme následující:

- Péče o drogově závislé matky a jejich děti
- Péče o oběti domácího násilí
- Péče o rodiny s psychiatrickou diagnózou
- Návěst rodíčovských kompetencí
- Odlehčovací pobyty pro matky s dětmi
- Respitní péče pro rodiny s dětmi se zdravotní diagnózou
- Stacionář pro děti se zdravotní diagnózou
- Péče o rodiny s dětmi po komplikovaném porodu a včasnou závažnou diagnózou
- Diferenciální diagnostika dětí odcházejících do NRP

Jedná se o odborné služby zdravotní, rehabilitační, psychologické, speciálně pedagogické, terapeutické atd., které nabízíme jak formou pobytovou, tak ambulantní.

Počet dětí na jednu sestru/ošetřovatelku se v posledních letech snížil, což umožňuje lepší individuální péči o jednotlivé děti.

3. Jak byste postupovali, pokud by byla přijata novela zákona a dětská centra by byla zrušena? Snažili byste se činnost nahradit jinak a zařízení zachovat?

Pokud dojde k přijetí novely zákona a zrušení dětských center, nastane nezbytně nutnost zajistit nějakým jiným způsobem péči o děti, které jsou různým způsobem závažně sociálně nebo zdravotně handicapované, ohrožené, týrané nebo zneužívané. Naše činnost rozhodně přesahuje rámec činnosti pouhého kojeneckého ústavu, poptávka po našich službách, které nabízíme, trvá, takže ev. zrušení našeho

dětského centra nevidíme jako racionální krok.

Jitka Balcarová, dětská psycholožka z Fakultní Thomayerovy nemocnice

Jaký vliv může mít na dítě pobyt v zařízení ústavní péče?

Je-li dítě vychovááno v ústavní péči, ani při nejlepší snaze personálu nedosáhne na luxus budování pevné vazby s pečující osobou, tak jak ji nabízí vývoj ve zdravé rodině. Dítě nemá svého stabilního pečovatele, ošetřovatelé se střídají a dítě brzy vycítí, že není subjektem vztahu, nýbrž objektem. Chybějící jistota láskyplného vztahu nedává prostor pro vytváření pocitu bezpečí a důvěry ve svět kolem. Bazální potřeby jsou saturovány v rytmu, který nevychází z poptávky iniciované dítětem, nýbrž nezávisle na něm. Mnoho odborníků v minulém století (John Bowlby, Mary Ainsworthová) vyzdvihlo potřebu citové vazby-attachementu-jako základní předpoklad zdravého psychosociálního vývoje dítěte. Díky pevné vazbě se odvážně vydáváme na průzkum světa, přijímáme hranice, učíme se a rozvíjíme. U dětí vychovávaných v ústavní péči dochází k opoždění celkového psychomotorického vývoje, tj. intelektového, emocionálního, sociálního, morálního, motorického i řečového. Dítě, které se cítí ohrožené, se vyvíjí ve stejných vývojových stádiích jako děti zdravé, řeší stejné vývojové úkoly, nicméně primárně saturuje deficitní potřebu bezpečí, o to méně má pak sil k naplnění svých vrozených možností.

Aleš Juchelka, poslanec

Rozhovor proběhl prostřednictvím e-mailu

1. Je podle Vás ještě možné schválení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí ještě v tomto volebním období, zvláště, když Ministerstvo zdravotnictví je v současné době zaměstnáno spíše Covidem?

Pevně věřím, že ano. Tento zákon je v tuto chvíli ve druhém čtení, příští týden v úterý by měl být na výboru pro sociální politiku a já doufám, že budou přijaty mé pozměňovací návrhy. Vůle projednat tento zákon v tomto volebním období je napříč politickým spektrem, já osobně o to velmi usiluji.

2. Je podle Vás možné v horizontu 5 let umístit do rodinné náhradní péče většinu dětí do 6 let, jako je tomu na Slovensku?

Pokud budu jako zákonodárce pokračovat, budu usilovat o to, aby 6 let byla nejnižší hranice. Zákon o SPOD by měl ještě v dalším volebním období dojít několika změnám, které by posílily tendence co nejmenšího umístování dětí do ústavní péče obecně. Ať už se jedná o jakékoliv dítě, a to i se zdravotním hendikepem.

3. Bude možné najít dostatek rodin, které si děti vezmou do péče? Jak byste Vy osobně navrhoval větší podporu náhradních rodičů?

Je potřeba začít kampaň, nejlépe v celé republice, na nábor nových pěstounů. Zaměřit se na profesionalizaci celého systému od jednotlivých pěstounů, přes OSPOD až po

doprovázející organizace. Z celého systému vypíchnout jednotlivé lidské příběhy, poněvadž dítě není kolonka v excelovské tabulce, ale jedinec se svým vlastním příběhem. Jeden z mých pozměňovacích návrhů cílí na odměny pěstounům. Jejich navýšení a navázání na minimální mzdu, resp. u nezprostředkované péče na životní minimum. To by měl být také prvotí impuls na oddělení příbuzných pěstounů od dlouhodobých a přechodných.

4. Pokud by bylo navrženo přijetí slovenského modelu profesionálních rodin i v ČR, podpořil byste jako poslanec toto řešení, nebo byste dal přednost v ČR již fungujícím pěstounům? A proč?

Líbí se mi institut profesionálních rodičů se specializací na určité potřeby dítěte. Takže ano. Ale je to otázka širší odborné diskuse.